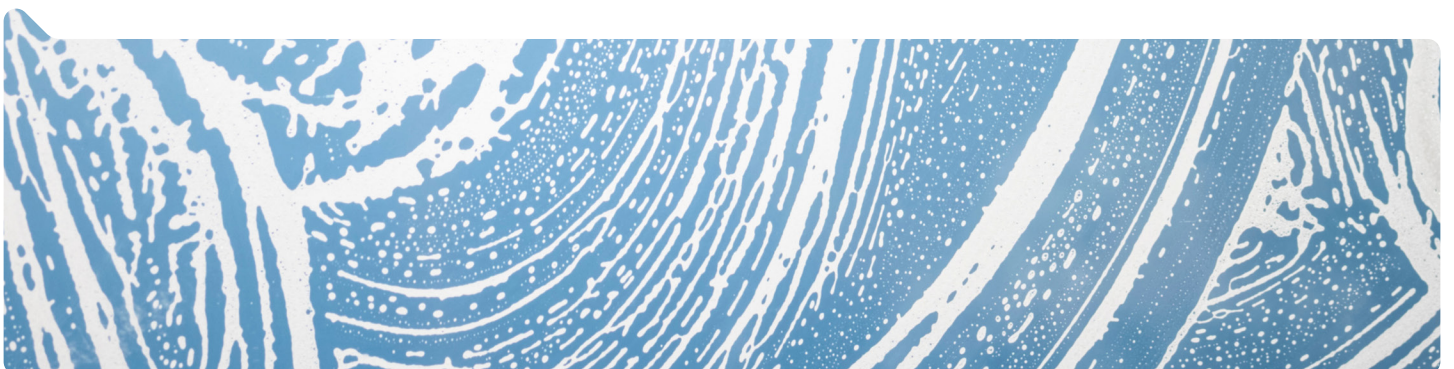

BPF Schoonmaak

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2022

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

Inhoudsopgave

	02
1. Samenvatting	04
2. Inleiding verantwoord beleggen	08
3. Screening	13
4. Uitsluiten	14
5. Engagement	29
6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen	48
7. ESG integratie	56
8. Impact beleggen: green bonds	57
9. Bijlagen	58

1. Samenvatting

We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen en goed omgaan met de wereld. Dat noemen wij verantwoord beleggen. Wij vinden het heel belangrijk dat die bedrijven goed omgaan met hun werknemers. En dat zij zich houden aan de mensenrechten. En dat zij zorgen dat mensen in een schone wereld kunnen wonen en werken en hun kinderen straks ook. Daarom letten wij bij de bedrijven waarin wij beleggen speciaal op mensenrechten arbeidsnormen en klimaatverandering. Dat doen we bij de bedrijven in Nederland en bij de bedrijven in andere landen. Want zo krijg je schoon geld in een schone wereld en daar houden wij van: een schoon pensioen. In dit hoofdstuk geven wij een samenvatting van de manier waarop wij afgelopen half jaar verantwoord hebben belegd.

1.1. MVB beleid

We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen. En goed omgaan met de wereld. Dat noemen wij verantwoord beleggen. Hoe wij precies verantwoord willen beleggen hebben wij staan in ons beleid, het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid. Voor het opstellen van het MVB beleid kijken wij naar internationale en breed geaccepteerde normenkaders. Deze kaders worden door het pensioenfonds onderschreven en worden gebruikt bij de beoordeling van de ondernemingen waarin we beleggen. Daarnaast hebben we enkele speerpunten gedefinieerd. Dit zijn thema's die wij als pensioenfonds belangrijk vinden. Volgend vanuit die thema's richten wij ons op een drietal Sustainable Development Goals.

Uitgangspunten

Voor het vastleggen van het MVB beleid kijken wij naar **internationale en breed geaccepteerde normenkaders**, namelijk:

- UN Global Compact;
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen;
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights;
- Sustainable Development Goals (SDGs).

Speerpunten en SDGs

Mensenrechten: Landen en bedrijven moeten op mensenrechten letten.

SDG 3: 'Goede Gezondheid en Welzijn'

Arbeidsnormen: Landen en bedrijven moeten goed omgaan met hun mensen.

SDG 8: 'Eerlijk werk en economische groei'

Klimaat: Bedrijven moeten goed omgaan met het klimaat.

SDG 13: 'Klimaatactie'

Instrumenten: de manier waarop wij ons MVB beleid uitvoeren

- **Screenen van bedrijven:** We kijken of bedrijven zich houden aan de regels
- **Uitsluiten:** We letten goed op in welke bedrijven en landen we niet willen beleggen.
- **Engagement:** We gaan in gesprek met bedrijven
- **Stemmen op aandeelhoudersvergadering:** We laten onze stem horen op vergaderingen
- **ESG integratie:** We nemen duurzaamheidsinformatie mee in de beleggingsbeslissing
- **Impact beleggen: green bonds** We beleggen in bedrijven met een positieve impact op het klimaat

Overtuigingen Verantwoord Beleggen

Om invulling te kunnen geven aan onze missie 'een goede uitvoering van de pensioenregeling die cao-partijen hebben afgesproken' hebben we beleggingsbeleid geformuleerd. Beleggingsovertuigingen zijn de leidende principes voor het opstellen, onderhouden en uitvoeren van ons beleggingsbeleid. Verantwoord beleggen komt terug in alle fases van ons beleggingsproces (beleid, uitvoering, monitoring en evaluatie).

Op het gebied van verantwoord beleggen hebben we de volgende beleggingsovertuigingen geformuleerd:

1. Verantwoorde keuzes maken in onze beleggingen die wij altijd kunnen uitleggen, is een onderdeel van de missie, visie en strategie. Daarom heeft het belangrijke impact op onze beleggingskeuzes.
2. Wij hebben de overtuiging dat integratie van duurzaamheidsinformatie (ESG integratie) in het beleggingsproces op de korte termijn niet zal zorgen voor slechtere risico-rendement ratio, en op de lange termijn zorgt voor een gelijke of betere risico-rendement verhouding.
3. Wij vinden het belangrijk om de portefeuille zoveel mogelijk te vrijwaren van maatschappelijk onwenselijke activiteiten, zelfs al zou het rendement van de portefeuille hierdoor lager worden.

Klimaatovertuigingen

Vanwege het belang van het klimaatrisico hebben wij, aanvullend op de beleggingsovertuigingen, onze klimaatovertuigingen geformuleerd. Deze zijn als volgt:

1. Wij vinden het thema klimaat zowel vanuit een risico/rendement perspectief als vanuit een maatschappelijk perspectief een relevant en belangrijk onderwerp.
2. Wij identificeren klimaatrisico's als enigszins tot zeer materieel voor het pensioenfonds en houden hier net als andere risico's rekening mee in haar beleggingsbeleid.
3. Wij vinden dat Bpf Schoonmaak een rol heeft in de energietransitie en we houden daarbij rekening met de mogelijkheden die passend zijn bij (de doelstelling van) het pensioenfonds.
4. Wij vinden het vooralsnog acceptabel om te (blijven) beleggen in CO₂ intensieve bedrijven mits deze bedrijven een strategie hebben hoe om te gaan met de energietransitie.
5. Wij zijn er van overtuigd dat CO₂ reductiedoelstellingen voor de beleggingsportefeuille helpen om het risicoprofiel van het pensioenfonds te verlagen.
6. Wij gaan er vanuit dat op de korte- en middellange termijn fossiele energie noodzakelijk is, maar dat schone energie een steeds groter aandeel zal krijgen in de energievoorziening en dat deze overgang exponentieel is.

Doelstellingen

In het MVB beleid hebben wij ook doelen opgeschreven. Deze doelen gaan over de bedrijven waarin we niet willen beleggen, hoe we het gesprek aan gaan met bedrijven en hoe we precies willen stemmen op vergaderingen van bedrijven. Ook hebben we klimaatdoelstellingen geformuleerd. Zo willen we bijvoorbeeld dat de bedrijven waarin we beleggen niet teveel CO₂ uitstoten en willen we helpen om de overgang naar schone energie te maken. Tenslotte hebben we ook doelstellingen voor de vastgoedfondsen waarin we beleggen.

In de bijlagen is te zien om welke doelstellingen het gaat en daarnaast het resultaat of de voortgang op deze doelstellingen, specifiek: [Resultaat MVB doelstellingen](#).

Wij hebben in het 2e halfjaar van 2022 wijzigingen doorgevoerd in ons MVB beleid

De wereld om ons heen staat niet stil en wij ook niet. Maatschappelijk verantwoord beleggen is de basis voor ons beleggingsbeleid. Om die reden kijken we altijd of het beleid voldoende is of dat er nog dingen beter kunnen. Ook afgelopen half jaar hebben we verbeteringen doorgevoerd in ons MVB Beleid. Dit zijn de belangrijkste wijzigingen die in de 2^e helft van 2022 zijn doorgevoerd:

- **Sluiten we het thema Goede en Beschikbare Medicijnen succesvol af:** Het thema Goede en Beschikbare Medicijnen wordt afgesloten na 3 jaar. In het eerste halfjaar van 2023 onderzoeken we welk nieuw thema wordt opgestart rondom het thema Gezondheid.

Wil je een uitgebreide beschrijving lezen? Kijk dan [hier](#).

Onze instrumenten - de manier waarop wij ons MVB beleid uitvoeren

Om ons MVB beleid in de praktijk te brengen gebruiken we verschillende instrumenten.

1. We kijken of bedrijven zich houden aan de regels (**screenen**).
2. We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen. En goed omgaan met de wereld. We willen dus niet beleggen in bedrijven en landen die dat niet doen (**uitsluiten**).
3. We gaan in gesprek met bedrijven als iets niet goed gaat in het bedrijf (**engagement**). Dat doen we op vier gebieden, namelijk: mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en corruptie. Ook gaan we met bedrijven in gesprek over specifieke onderwerpen, zoals gezondheidzorg en CO₂ reductie.
4. Ook laten onze stem horen op vergaderingen (**stemmen op aandeelhoudersvergaderingen**).
5. Daarnaast willen wij dat bij het nemen van beleggingsbeslissingen altijd informatie over duurzaamheid wordt meegenomen (**ESG integratie**).

6. Tenslotte willen we dat een deel van onze beleggingen direct een positieve impact hebben op ons klimaat (**impact beleggen: green bonds**).

1.2. Resultaten op 31 december 2022

Onderstaande tabellen en figuren tonen de resultaten die we hebben behaald met ons MVB beleid.

Screenen van bedrijven

We onderzoeken of bedrijven zich aan de regels en onze normen houden. De uitkomsten van de screening worden verdeeld naar aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De aandachtsgebieden zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Deze screening vormt de basis voor ons gesprek (normatieve engagement).

De resultaten van de screening staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 1.2.1

Per 31-12-2022	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen 31-12-2022
Mensenrechten	20	6
Arbeidsnormen	4	11
Milieu	5	7
Anti-corruptie	0	2

Als je meer wil weten over deze screening, [klik dan hier](#).

Uitsluiten

We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen. En goed omgaan met de wereld. Daarom letten we goed op waarin we beleggen. En waarin we niet beleggen. Bedrijven waarin we niet willen beleggen sluiten we uit. In onderstaand overzicht laten we zien welke uitsluitingen wij doen en het aantal issuers/landen die worden uitgesloten.

TABEL 1.2.2

Aantal uitsluitingen per categorie	
Schenders van internationale normen	29
Controversiële wapens	93
Steenkolen, teerzanden, Schalieolie- en gas en Acrtische olie- en gas	334
Tabaksproducenten	23
Landen	45

Staatsbedrijven in uitgesloten landen	428
Goed Bestuur	11

Wil je meer informatie? Ga dan naar het [hoofdstuk Uitsluiten](#).

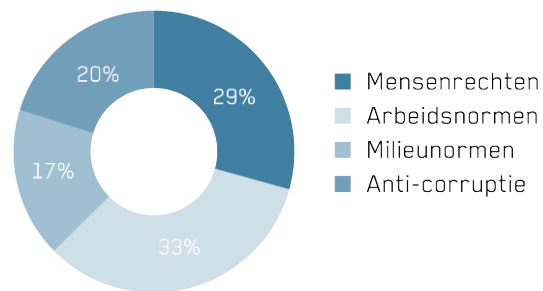
Engagement

We zeggen er wat van als het niet goed gaat. Dat doen we op verschillende manieren.

Normatieve engagement

Bpf Schoonmaak vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 31 december 2022 maken 97 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 141 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 1.2.1 NORMSCHENDING

Wil je hier meer over weten? Kijk dan verder in het [engagement](#) hoofdstuk.

Thematische engagement

Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij Thematische engagement. Wij voeren op drie thema's gesprekken, namelijk CO₂ reductie en Goede en Beschikbare Medicijnen. Binnen deze thema's worden met verschillende bedrijven en sectoren gesproken.

TABEL 1.2.3 AANTAL DIALOGEN NAAR THEMA H1 2022

Thema	Aantal gesprekken met bedrijven
Reductie CO ₂	8
Goede en Beschikbare Medicijnen	7

Kijk voor meer informatie naar het [thematisch hoofdstuk](#).

ESG Nederland

In de tweede helft van 2022 is Achmea IM, namens het Pensioenfonds, in dialoog gegaan met twee Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.1.1.

TABEL 1.2.4 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2022

Onderneming	Besproken onderwerpen
Philips	Klimaat, diversiteit, mensenrechten, strategie.
Vopak	Klimaat en beloningsbeleid

We hebben voor ieder gesprek uitgeschreven wat er is besproken, zie hiervoor [ESG Nederland](#).

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

We laten onze stem horen op vergaderingen. We stemmen onder andere over zaken die te maken hebben met mensenrechten, arbeidsomstandigheden en klimaatverandering. Zo laten we horen wat we daar van vinden. En hebben we invloed op wat een bedrijf doet.

TABEL 1.2.5

Aantal vergaderingen	Agendapunten	Hoe vaak hebben wij tegen gestemd
199 vergaderingen	2142 agendapunten	18%

Zie voor meer informatie het [hoofdstuk over stemmen](#).

ESG integratie

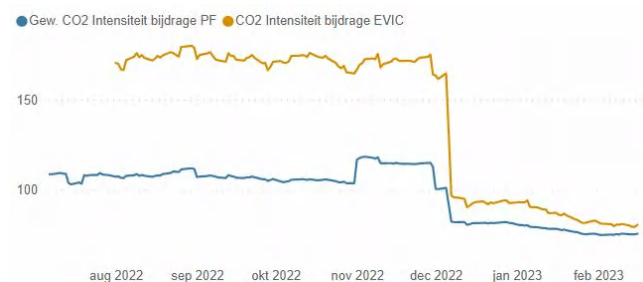
Wij geloven dat het meewegen van Ecologische Sociale en Governance (ESG) informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de beleggingsportefeuille. De manier waarop we dit doen bekijken we per categorie.

Wij hebben ook klimaatdoelstellingen vastgesteld, onder andere om klimaatrisico's in de portefeuille te verminderen. Zo sturen wij ook op CO₂. In onderstaand plaatje zie je het verloop van de CO₂. De flinke daling komt door de implementatie van de klimaatbenchmark aandelen wereld.

Over 2022 bedragen de gefinancierde broeikasgasemissies 30.49 tCO₂ per miljoen euro belegd vermogen. Dit betreft een daling van (-33%) ten opzichte van het referentiejaar 2020. Hiermee ligt Bpf Schoonmaak op schema voor het behalen van haar CO₂-reductie doelstellingen voor 2030 en 2050.

[Klik hier](#) als je meer informatie wil lezen.

FIGUUR 1.2.2

Impact beleggen: green bonds

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze projecten helpen de energietransitie. Ze hebben een positieve impact op het klimaat en daarom noemen we het impact beleggen. Sinds 30 juni beleggen wij 2% van onze beleggingsportefeuille in green bonds.

In onderstaand overzicht laten we zien in welke projecten we zitten (in het vierde kwartaal van 2022):

TABEL 1.2.6

Soort projecten	Percentage
Alternative energy	34,2
Green building	24,3
Low-carbon Transportation	20,4
Other	5,7
Energy Efficiency	4,9
Sustainable Water Management	1,9
Sustainable Natural Resources	1,8
Pollution Prevention and Control	1,1

De totaal gerapporteerde vermeden CO₂ (per jaar/miljoen geïnvesteerd) is 251.

2. Inleiding verantwoord beleggen

Bpf Schoonmaak past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens Bpf Schoonmaak zijn ondernomen. Op de website van Bpf Schoonmaak vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

Bpf Schoonmaak staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Bpf Schoonmaak is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt Bpf Schoonmaak waar nodig en mogelijk aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het MVB-beleid hanteert Bpf Schoonmaak de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

2.3. Wat doet Bpf Schoonmaak?

Voor het MVB-beleid hanteert BpfSchoonmaak een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten:

1. **Screenen**, we kijken of bedrijven zich houden aan de regels houden
2. **Uitsluiting**, van producenten van controversiële wapens, delvers van steenkolen, teerzanden, structurele schenders van UN Global Compact en het uitvoeren van een landenbeleid;
3. **Engagement**, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
4. **Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen**. Er is bij het stemmen een focus op de speerpunten mensenrechten, arbeidsnormen en klimaat.
5. **ESG integratie**
6. Impact beleggen: **green bonds**

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder besproken.

2.4. Reikwijdte van het MVB-beleid

Daar waar mogelijk past Bpf Schoonmaak haar MVB-beleid toe op de beleggingen. Het MVB-beleid van Bpf Schoonmaak is van toepassing op beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel ook voor fondsen die worden beheerd door Achmea Investment Management (hierna: Achmea IM). Bpf Schoonmaak maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Achmea IM, ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB-beleid toe te passen.

Aandelen

De aandelenbeleggingen “wereld ontwikkelde markten” zijn vormgegeven in een discretionair beleggingsmandaat. Deze portefeuille wordt passief beheerd, maar het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid is volledig toegepast op dit mandaat. Bpf Schoonmaak past ESG integratie toe via een aangepaste klimaatbenchmark, namelijk de CTB benchmark. Hierin worden, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grote transitierisico's onderwogen ten gunste van ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie.

De aandelenbeleggingen in opkomende markten zijn vormgegeven in een passief beleggingsfonds “MSCI Emerging Markets”. Het MVB-beleid van de beheerder is in dit beleggingsfonds van toepassing. Het eigen MVB-beleid van Bpf Schoonmaak is in dit fonds dan ook niet volledig toepasbaar. We kunnen bedrijven niet uitsluiten en we kunnen niet stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Het eigen engagementbeleid wordt wel toegepast.

Vastrentende waarden

Bpf Schoonmaak heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten die beheerd worden door Achmea IM. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van Bpf Schoonmaak van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens en in structurele schenders van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een beleggingsfonds, waarop het eigen beleid van Bpf Schoonmaak niet toepasbaar is. Echter, de beheerder van dit fonds Achmea IM heeft een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomt met dat van Bpf Schoonmaak. Zo worden controversiële wapens, delvers van steenkool en structurele schenders van het Global Compact uitgesloten voor beleggingen en is eveneens een engagementbeleid toegepast.

Voor staatsobligatiebeleggingen (zowel in ontwikkelde als opkomende markten) is het engagement- stem- en uitsluitingsbeleid niet relevant. Bpf Schoonmaak onderzoekt verdere MVB-mogelijkheden voor deze beleggingscategorie.

Vastgoed

Bpf Schoonmaak belegt in vastgoed. Op deze fondsen is het eigen MVB-beleid van Bpf Schoonmaak niet toepasbaar. Wel is het MVB-beleid van de beheerder van toepassing.

In het [MVB overzicht in de bijlagen](#) is weergegeven welke instrumenten van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Bpf Schoonmaak.

2.5. Hoe legt Bpf Schoonmaak verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. Bpf Schoonmaak rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert Bpf Schoonmaak over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op ESG-thema's.

Bpf Schoonmaak publiceert ieder half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van Bpf Schoonmaak. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. [MVB-beleid](#);
2. [Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap](#);
3. [Overzicht beleggingen](#);
4. [Vote Disclosure Systeem ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.](#)

2.6. Recente ontwikkelingen

Het engagementthema Goede en Beschikbare Medicijnen sluiten we af

Na drie jaar wordt de dialoog gesloten met de zeven geselecteerde ondernemingen (Abbvie, Bayer, Biogen, Gilead, Johnson & Johnson, Novartis en Roche) over medicijnen en dit betaalbaar en toegankelijk te maken en dit een centrale rol te geven in de bedrijfsstrategie. Onderstaand een beschrijving van onze bevindingen:

- Er is veel weerstand bij de farmaceutische sector voor engagement over toegang tot medicijnen wanneer dit de kernactiviteiten raakt. Dit betekent dat meer openheid over prijsbeleid lastig ligt, terwijl de dialoog over meer charitatieve activiteiten, zoals de donatie van medicijnen aan ontwikkelingslanden, eenvoudiger is.

- Het inzetten van escalatiemechanismes, zoals investor statements en resoluties, zijn van belang geweest bij deze engagement om toezeggingen te krijgen.
- De Access to Medicine Index was een goede bron voor de voorbereiding en evaluatie van engagement processen.
- Samenwerking heeft een belangrijke rol gespeeld bij dit engagement thema en vergrootte onze effectiviteit. Onder andere met de investeerders coalitie vanuit de Access to Medicine coalitie en ICCR.
- Dankzij de druk van engagement zijn een verschillende toezeggingen gedaan. We zien wel dat er nog vele extra stappen nodig zijn om de toegang tot medicijnen beter te verankeren in de strategie van de farmaceuten en de transparantie te vergroten.

We stijgen in de VBDO ranglijst

Jaarlijks onderzoekt de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) hoe Nederlandse pensioenfondsen presteren op het gebied van verantwoord beleggen. Daarbij vergelijken ze de 50 grootste pensioenfondsen.

De lijst geeft ons inzicht in hoe Bpf Schoonmaak het doet ten opzichte van andere fondsen in Nederland. Ons pensioenfonds heeft het afgelopen jaar mooie stappen gezet op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. We staan op plaats 29 en zijn 4 plaatsen gestegen ten opzichte van vorig jaar.

Onze ESG dienstverlener is wereldwijd de gedeelde #1 vermogensbeheerder in het steunen van de meest duurzame aandeelhoudersresoluties

Het Britse ShareAction heeft onderzoek gedaan of vermogensbeheerders hun stemmen voor aandeelhoudersresoluties hebben gebruikt om actie te realiseren op het gebied van milieu en sociale problemen. De onderzoeksgroep betrof 68 van de grootste vermogensbeheerders wereldwijd en hun stemgedrag op 252 aandeelhoudersresoluties in 2022. Onze ESG dienstverlener is wereldwijd de gedeelde #1 vermogensbeheerder in het steunen van de meest duurzame aandeelhoudersresulties.

Bpf Schoonmaak heeft hetzelfde stembeleid als Achmea IM, waardoor het ook de duurzame aandeelhoudersresoluties heeft gesteund. In het Vote Disclosure Systeem is te zien op welke wijze Bpf Schoonmaak heeft gestemd.

In het EMD mandaat is nu ook eigen mvb beleid van toepassing

In de sector Schoonmaak en Glazenwassers staan arbeidsnormen, veiligheid en goed werkgeverschap centraal. Bpf Schoonmaak heeft daarom het thema Arbeidsnormen als speerpunthema benoemd. In het MVB beleid ligt hierop de nadruk. De drijfveer hiervoor is normatief. Bpf Schoonmaak wil niet geassocieerd worden met landen waarin de arbeidsrechten niet of beperkt gegarandeerd zijn. In 2021 hebben we een landenbeleid

opgesteld waarin landen met grove arbeidsnormenschendingen worden uitgesloten. Dit landenbeleid is sinds de tweede helft van 2022 ook van toepassing in het EMD mandaat.

In het hoofdstuk uitsluiten is te zien welke landen worden uitgesloten.

Allocatie naar zorgvastgoed

Bpf Schoonmaak heeft besloten om de allocatie naar vastgoed te verhogen van 9% naar 12%. Ook heeft Bpf Schoonmaak besloten om die extra allocatie in te vullen met zorgvastgoed, winkels en Europees logistiek. De search naar zorgvastgoed is onderdeel van het vastgoedplan van Bpf Schoonmaak en is ingegeven door de wens van de deelnemer te streven naar betaalbare zorg.

Voor de invulling van de zorgvastgoed allocatie is in de tweede helft van 2022 gekozen voor het Achmea Dutch Healthcare Property Fund. Het was in de keuze belangrijk dat het fonds aansloot bij de duurzaamheidsdoelstellingen die Bpf Schoonmaak heeft vastgesteld voor vastgoedfondsen, namelijk:

1. Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen van beheerders die de UN PRI hebben ondertekend.
2. Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Dit is een jaarlijks onderzoek naar de duurzaamheidsprestaties van vastgoedportefeuilles. De doelstelling is dat minimaal 75% van de portefeuille 4 of 5 sterren behalen in de GRESB beoordeling. Dat zijn de 40% fondsen met de hoogste GRESB score.
3. Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die invulling geven aan de Sustainable Development Goals (SDG's).
4. Bpf Schoonmaak verwacht van de vastgoedfondsen dat zij inzichtelijk maken welke voortgang wordt geboekt bij het CO2 neutraal zijn in 2050, conform het Parijs klimaatverdrag.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂- equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HKF's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid naar: scope 1: directe CO₂-emissies, scope 2: indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte en scope 3: CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt. De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in de portefeuille.

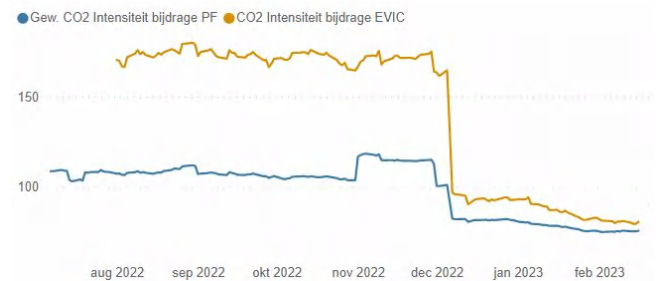
De CO₂-intensiteit wordt voor de individuele ondernemingen bepaald door de CO₂-emissies van een onderneming te corrigeren voor de gegenereerde omzet (in miljoen USD). De CO₂-intensiteit van de portefeuille wordt bepaald aan de hand van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit methodiek (weighted average carbon intensity). Waarbij de CO₂-intensiteit (tCO₂ per miljoen dollar omzet) van een onderneming op basis van het portfoliogewicht toegekend wordt aan de portefeuille. Op de Y-as wordt de CO₂-intensiteit aangegeven.

Vanaf juli 2022 wordt tevens gerapporteerd op CO₂/EVIC. Om de CO₂/EVIC voor een bedrijf te bepalen worden de totale CO₂-emissies¹ van het bedrijf gedeeld door de EVIC van het bedrijf (*Enterprise Value Including Cash*): de som van de marktwaarde van de geëmitteerde aandelen en de uitstaande schulden).

Om de CO₂/EVIC voor een belegger te bepalen wordt dit getal vervolgens vermenigvuldigd met de marktwaarde van het

aandelen- en obligatiebelang van de belegger in het bedrijf. Het resultaat is een maatstaf die aangeeft welk deel van de uitstoot van het bedrijf kan worden toegerekend aan de positie van Bpf Schoonmaak. De schommelingen in de grafiek met de gele lijn worden mede veroorzaakt door de marktbevingen.

FIGUUR 2.6.1

¹ In eerste instantie gaat het om de scope 1 & 2 emissies van het bedrijf (scope 1 betreft de directe uitstoot door het bedrijf door bijvoorbeeld het gebruik van voertuigen met verbrandingsmotor. Scope 2 betreft de indirecte uitstoot door het gebruik van energie die is opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen). In de komende jaren is het de bedoeling dat hier ook scope 3-data aan wordt toegevoegd. In scope 3 data wordt de uitstoot van toeleveranciers en gebruikers van de producten ook meegenomen.

² PCAF definitie voor EVIC: The sum of the market capitalization of ordinary shares at fiscal year-end, the market capitalization of preferred shares at fiscal year-end, and the book values of total debt and minorities' interests. No deductions of cash or cash equivalents are made to avoid the possibility of negative enterprise values.

3. Screening

Bpf Schoonmaak heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant voor pensioenfondsen. Dit beleid is terug te vinden als [bijlage van het MVB-beleid](#) van Bpf Schoonmaak³. Bpf Schoonmaak heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid van het Pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan het stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het pensioenfonds.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtgebieden van Bpf Schoonmaak zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet opstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 3.1

Per 31-12-2022	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen 31-12-2022
Mensenrechten	20	6
Arbeidsnormen	4	11
Milieu	5	7
Anti-corruptie	0	2

In hoofdstuk 4 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 5 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. In hoofdstuk 5.4 staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

³ MVB Beleid: <https://www.pensioenschoonmaak.nl/images/mvb-beleid-bpf-schoonmaak-2021.pdf>

4. Uitsluiten

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan Bpf Schoonmaak ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert Bpf Schoonmaak op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis. Het uitsluitingsbeleid richt zich op de volgende, namelijk producenten van controversiële wapens, delvers van steenkolen, teerzanden, structurele schenders van internationale gedragsnormen en landen die grove arbeidsnormenschendingen hebben.

4.1. Controversiële Wapens

4.1.1. Definitie controversiële wapens

Voor Bpf Schoonmaak zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clustermunitie

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Bpf Schoonmaak aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van Bpf Schoonmaak.

4.1.2. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

4.1.3. Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunitie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. Recent heeft de AFM informatie ingewonnen ter voorbereiding op het proces om te komen tot de definitieve lijst voor 2023. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. De ondernemingen op de lijst zijn vooralsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2022 dat op 6 december jl. is rondgestuurd. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmissbruik komt de AFM tot de volgende voorlopige indicatieve uitsluitingslijst voor 2023 met daarop in ieder geval deze ondernemingen op haar risicoradar:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie

Uitsluitingslijst controversiële wapens 1 januari 2023

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings, Inc.
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Airbus SE
- Alten SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- ArcelorMittal SA
- ArcelorMittal SA
- Arys Industries Ltd.
- Babcock International Group PLC
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems plc
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Ltd.
- Boeing Company
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Brookfield Asset Management Inc.
- Brookfield Asset Management Inc.
- Brookfield Business Partners LP
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China National Nuclear Corp.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- CNIM Group SA
- Cohort Plc
- Doosan Enerbility Co., Ltd.
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Fluor Corporation
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Fortive Corporation
- General Dynamics Corporation
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Solutions, Inc.
- Jacobs Solutions, Inc.
- Johns Hopkins University
- KBR, Inc.
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Ltd.
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo SpA
- Leonardo SpA
- Leonardo US Holding, Inc.
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird SA
- Moog Inc.
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MTAR Technologies Ltd.
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Corporation
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp.
- Poongsan Holdings Corp.
- Premier Explosives Ltd.
- Raytheon Technologies Corp.
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- Safran SA
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Schaeffler AG
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Science Applications International Corporation
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SGL Carbon SE
- SNT DYNAMICS Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.

- Spirit AeroSystems, Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tennessee Valley Authority
- Textron Inc.
- Textron Inc.
- Thales SA
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings plc
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Veolia Environnement SA
- Vigie SA
- Walchandnagar Industries Ltd.
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 januari 2023 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

4.2. Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctische olie en gas

4.2.1. Definitie

Steenkool

Bpf Schoonmaak hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:

a. De omzet van een onderneming is voor meer dan 1% afkomstig uit aan steenkoolgerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.

b. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).

Teerzanden, schaliegas en -olie en Arctisch gas en -olie
Bpf Schoonmaak hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van teerzanden, schaliegas en -olie en Arctisch gas en -olie. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit:

- De extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.
- De extractie en productie van schaliegas en -olie.
- De extractie en productie van Arctisch gas en -olie.

Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Proces

Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij thermische steenkool, teerzanden, schaliegas en -olie en Arctische gas en -olie plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

4.2.2. Uitsluitingen

Per 1 januari 2023 zijn de volgende ondernemingen uitgesloten:

- Aboitiz Equity Ventures Inc.
- ACEN Corp.
- Adani Enterprises Limited
- Adani Power Limited
- Adani Transmission Ltd.
- Adani Transmission Ltd.
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- AES Corporation
- AES Indiana
- AES Ohio
- AES Panama Generation Holdings SRL
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Albioma SA
- ALLETE, Inc.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Alpha Metallurgical Resources, Inc.
- Ameren Corporation
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Inc.
- Antero Resources Corporation
- Antero Resources Corporation
- APA Corp.
- Apache Corporation
- Apache Finance Canada LLC
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- ARC Resources Ltd.
- Arch Resources, Inc.
- Arizona Public Service Company
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Co. Ltd.
- Baytex Energy Corp.
- Baytex Energy Corp.

- Berkshire Hathaway Energy
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Birchcliff Energy Ltd.
- Black Hills Corporation
- Black Hills Corporation
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- California Resources Corporation
- Callon Petroleum Company
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Carrizo Oil & Gas, Inc.
- Cenovus Energy Inc.
- Cenovus Energy Inc.
- CESC Ltd.
- CEZ as
- CEZ as
- Chesapeake Energy Corporation
- Chevron Corporation
- Chevron Corporation
- CHEVRON U.S.A. INC.
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shenhua Overseas Capital Co., Ltd.
- Chord Energy Corp.
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CLP Holdings Limited
- CLP Power HK Finance Ltd.
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CMS Energy Corporation
- CMS Energy Corporation
- CNX Resources Corporation
- CNX Resources Corporation
- Coal India Ltd.
- Colbun S.A.
- Comstock Resources, Inc.
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- CONSOL Energy Inc.
- Consumers Energy Company
- Continental Resources, Inc.
- Contourglobal Plc
- Coronado Finance Pty Ltd.
- Coronado Global Resources, Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Point Energy Corp.
- Crew Energy Inc.
- Devon Energy Corporation
- Devon Energy Corporation
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Diamondback Energy, Inc.
- DMCI Holdings Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Energy Company
- DTE Energy Company
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Earthstone Energy, Inc.
- Eastern Energy Gas Holdings LLC
- Eastern Gas Transmission & Storage, Inc.
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Co., Ltd.
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- EnBW Energie Baden-Wurtemberg AG
- ENEA S.A.
- Enel Generacion Chile S.A.
- Enerplus Corporation
- Engie Energia Chile S.A.
- Entergy Corporation
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana LLC
- Entergy Mississippi LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Affiliates, LLC
- Entergy Utility Property, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd.
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission LLC

- Fortis Inc.
- Fortis Inc.
- FortisAlberta, Inc.
- FortisBC Energy, Inc.
- FortisBC, Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- GD Power Development Co., Ltd.
- Geo Energy Resources Ltd.
- Georgia Power Company
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance (Europe) Limited
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy PCL
- Great River Energy
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Gulfport Energy Corporation
- Hess Corporation
- Hess Corporation
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Husky Energy Inc.
- HYUNDAI GLOVIS Co., Ltd.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Indiana Michigan Power Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd.
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- Itochu Corporation
- Itochu Corporation
- Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jindal Steel & Power Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Kentucky Utilities Co.
- Kimbell Royalty Partners LP
- Koc Holding A.S.
- Koc Holding A.S.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Laredo Petroleum, Inc.
- Laredo Petroleum, Inc.
- Listrindo Capital BV
- Louisville Gas & Electric Co.
- Magnolia Oil & Gas Corp.
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Manila Electric Co.
- Marathon Oil Corporation
- Marathon Oil Corporation
- Matador Resources Company
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- MEG Energy Corp.
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Mid-Atlantic Interstate Transmission LLC
- Mississippi Power Company
- Mitsubishi Materials Corp.
- Monongahela Power Co.
- Murphy Oil Corporation
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- National Fuel Gas Company
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc.
- NiSource Inc.
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) Plc
- Northern States Power Co.
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Corporation
- Nova Scotia Power, Inc.
- NRW Holdings Limited
- NTPC Limited
- NTPC Limited
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Co., Ltd
- OGE Energy Corp.
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Co., Inc.
- Oklahoma Gas and Electric Company
- Otter Tail Corporation

- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv, Inc.
- PacifiCorp
- Paramount Resources Ltd.
- PDC Energy, Inc.
- PDC Energy, Inc.
- Peabody Energy Corporation
- Penn Virginia Escrow LLC
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corp.
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- Pioneer Natural Resources Company
- Pipestone Energy Corp.
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Power Assets Holdings Limited
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- PPL Electric Utilities Corporation
- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Adaro Indonesia
- PT Astra International Tbk
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of Oklahoma
- Ramaco Resources, Inc.
- Range Resources Corporation
- Range Resources Corporation
- Ranger Oil Corporation
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- RWE AG
- RWE AG
- SandRidge Energy, Inc.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- SM Energy Company
- SM Energy Company
- SMC Global Power Holdings Corp.
- Sojitz Corp.
- Solar Star Funding LLC
- South32 Ltd.
- South32 Treasury Ltd.
- Southern Company
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Power Co.
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp.
- Suncor Energy Inc.
- Suncor Energy Inc.
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- Tatneft PJSC
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- Teck Resources Limited
- Teck Resources Limited
- Tellurian Inc.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Tennessee Valley Authority
- Terasen Gas, Inc.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Trans-Allegheny Interstate Line Co.
- TransAlta Corporation
- TransAlta Corporation
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Company
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group Inc
- WEC Energy Group Inc
- Whitehaven Coal Limited
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.
- Xcel Energy Inc.
- Yancoal International Resources Development Co., Ltd.
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yorkshire Power Finance Ltd.

- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

4.3. Tabaksproducenten

4.3.1. Uitsluitingen

Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Deze omzetgegevens zijn afkomstig van de externe en onafhankelijke dataleverancier ISS. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 50% is.

Tweemaal per jaar toetsen wij het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die aangemerkt worden als betrokken bij tabaksgoederen plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in tabaksgoederen verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang deze onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 januari 2023 de volgende ondernemingen aanmerkt als tabaksproducent:

- Altria Group, Inc.
- Altria Group, Inc.
- B.A.T. Capital Corp.
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- British American Tobacco p.l.c.
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- Eastern Company
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- KT & G Corporation
- Philip Morris International Inc.
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology, Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Smoore International Holdings Ltd.
- STG Global Finance BV
- Swedish Match AB
- Swedish Match AB
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- Vector Group Ltd.

4.4. Normschendingen

4.4.1. Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt het Pensioenfonds ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert het Pensioenfonds een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

4.4.2. Vaststelling uitsluitingen

Voor de discretionaire aandelen- en bedrijfsobligatiemandaten wordt vastgesteld welke ondernemingen de Global Compact principes schenden. Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt jaarlijks vast welke ondernemingen betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anti-corruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum in de vorm van benchmarks.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van bovengenoemde principes kan dit aanleiding zijn om met de onderneming in dialoog te gaan. Het Pensioenfonds spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven. Dan kan het Pensioenfonds overgaan tot uitsluiting van de onderneming. Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

4.4.3. Uitsluitingen

Wereldwijd zijn 29 ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen. Onderstaande ondernemingen zijn uitgesloten van belegging:

- Altice Financing SA
- Bank Hapoalim BM
- Bank Leumi Le-Israel BM
- Bezeq The Israeli Telecommunication Corp
- BG Energy Capital Plc
- BHP Group
- China Railway Construction Corp. Ltd.
- Elsewedy Electric Co.
- Enbridge Inc
- Energy Transfer Operating, L.P.
- First International Bank Of Israel Ltd/T
- General Dynamics Corp
- Israel Discount Bank Ltd
- JBS SA
- Marathon Petroleum Corp
- Mizrahi Tefahot Bank Ltd
- NTPC Ltd
- Phillips 66
- POSCO Holdings Inc
- Power Construction Corp of China Ltd
- Raytheon Technologies Corp
- Rosneft Oil Co.
- Serco Group PLC
- Shell International Finance BV / Shell PLC
- Sumitomo Chemical Co Ltd
- Syngenta Finance NV
- Vale SA
- Vedanta Ltd
- XPO Logistics Inc

4.4.4. Uitsluiting landen

Bpf Schoonmaak kiest er voor om een landenbeleid te hanteren ten aanzien van obligaties uitgegeven door overheden. In de portefeuille van staatsobligaties van opkomende markten mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. Naast de EU sanctie lijst en de VN sanctie lijst worden de prestaties van de landen in de ITUC Global Rights index (arbeidsnormen) als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. Landen met een score van 5 of hoger worden uitgesloten.

Staatsbedrijven

In het verlengde van het landenbeleid sluit Bpf Schoonmaak ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen uit van belegging.

De volgende staatsbedrijven worden per 1 januari 2023 uitgesloten:

- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi Crude Oil Pipeline LLC
- Abu Dhabi National Energy Company
- Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC
- Abu Dhabi Ports Co. PJSC
- AECC AERO ENGINE CONTROL CO. LTD.
- AECC Aviation Power Co, Ltd
- Agricultural Bank of China (UK) Ltd.
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Agricultural Development Bank of China
- Airport Authority Hong Kong
- Airports of Thailand Public Co. Ltd.
- Alrosa PJSC
- Amipeace Ltd.
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.
- Avi Funding Co. Ltd.
- AVIC Electromechanical Systems Co., Ltd.
- AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.
- AVIC International Finance & Investment Ltd.
- AviChina Industry & Technology Co., Ltd.
- Avicopter Plc
- Axiata SPV2 Bhd.
- Axiata SPV5 (Labuan) Ltd.
- Banco do Brasil SA (Grand Cayman Branch)
- Banco Nacional de Desenvolvimento Economico e Social SA
- Bank of China
- Bank of China
- Bank of China (Hong Kong) Limited
- Bank of China Limited Magyarorszagi Foktelepe
- BANK OF CHINA Ltd. (Frankfurt Branch)
- Bank of China Ltd. (London Branch)
- Bank of China Ltd. (Macau Branch)
- Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Bank of China Ltd. (Sydney)
- Bank of China Ltd. /Luxembourg Branch/
- Bank of Thailand
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- Beijing Enterprises Holdings Limited
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing TongRenTang Co., Ltd.
- Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.
- Bharat Electronics Limited
- Bharat Petroleum Corporation Limited
- Bharat Petroleum Corporation Limited
- Blossom Joy Ltd.
- Bluestar Finance Holdings Ltd.
- BOC Hong Kong (Holdings) Limited
- BOC International (China) Co., Ltd.
- BPRL International Singapore Pte Ltd.
- Brazil Minas SPE
- CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.
- CCCI Treasure Ltd.
- CDBL Funding 1
- CDBL Funding 2
- Centrais Eletricas Brasileiras SA
- CGN Power Co., Ltd.
- CGNPC International Ltd.
- Chalco Hong Kong Investment Co. Ltd.
- Charming Light Investments Ltd.
- China Chengtong Hong Kong Co., Ltd.
- China Cinda (2020) I Management Ltd.
- China Cinda Asset Management Co., Ltd.
- China Cinda Finance (2014) Ltd.
- China Cinda Finance (2015) I Ltd.
- China Cinda Finance (2017) I Ltd.
- China Citic Bank Corp. Ltd. (London Branch)
- China CITIC Bank Corporation Limited
- China CITIC Bank International Ltd.
- China Clean Energy Development Ltd.
- China Coal Energy Company Limited
- China Communications Services Corp. Ltd.
- China Construction Bank (Europe) SA
- China Construction Bank (London) Ltd.
- China Construction Bank Corp. (Luxembourg)
- China Construction Bank Corporation
- China Construction Bank Corporation
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank
- China Development Bank Corp. (Hong Kong)
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.
- China Energy Engineering Corp. Ltd.
- China Everbright Bank Co. Ltd. (Luxembourg Branch)
- China Everbright Bank Co. Ltd. (Hong Kong Branch)
- China Everbright Environment Group Limited
- China Galaxy Securities Co., Ltd.
- China Great Wall International Holdings III Ltd.
- China Great Wall International Holdings IV Ltd.
- China Great Wall International Holdings V Ltd.
- China Great Wall International Holdings VI Ltd.
- China Great Wall Securities Co., Ltd.

- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Huaneng Group Hong Kong Co. Ltd.
- China Huaneng Group Treasury Management (Hong Kong) Ltd.
- China Jinmao Holdings Group Limited
- China Life Insurance Co. Ltd.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Port Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Securities Co., Ltd.
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.
- China National Nuclear Power Co., Ltd.
- China Oilfield Services Limited
- China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VI Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.
- China Overseas Land & Investment Limited
- China Overseas Property Holdings Limited
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Power International Development Limited
- China Railway Group Limited
- China Railway Signal & Communication Corp. Ltd.
- China Resources Beer (Holdings) Co. Ltd.
- China Resources Cement Holdings Limited
- China Resources Gas Group Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Microelectronics Ltd.
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shenhua Overseas Capital Co., Ltd.
- China Southern Airlines Company Limited
- China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.
- China State Construction Engineering Corp. Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) III Ltd.
- China State Construction International Holdings Limited
- China Taiping Insurance Holdings Co., Ltd.
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.
- China Tourism Group Duty Free Corporation Limited
- China Tower Corp. Ltd.
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- Chinalco Capital Holdings Ltd.
- CIMB Bank Bhd.
- CITIC Limited
- CITIC Limited
- CITIC Securities Finance MTN Co. Ltd.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- CNCBINV 1 (BVI) Ltd.
- CNOOC Finance (2014) ULC
- CNOOC Curtis Funding No. 1 Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2003) Ltd.
- CNOOC Finance (2011) Ltd.
- CNOOC Finance (2012) Ltd.
- CNOOC Finance (2013) Ltd.
- Cnooc Finance (2015) Australia Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2015) U.S.A. LLC
- CNOOC Petroleum North America ULC
- CNPC (HK) Overseas Capital Ltd.
- CNPC Global Capital Ltd.
- CNRC Capital Ltd.
- Coal India Ltd.
- Companhia de Saneamento Basico do Estado de Sao Paulo SABESP
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Container Corporation of India Limited
- COSCO SHIPPING Ports Limited
- COSL Singapore Capital Ltd.
- CRCC Chengan Ltd.
- CRCC Hean Ltd.
- CRRC Corporation Limited
- CSC Financial Co., Ltd.
- CSCEC Finance (Cayman) II Ltd.
- CSSC Capital 2015 Ltd.
- DAE Funding LLC
- DAE Sukuk (DIFC) Ltd
- Daqin Railway Co., Ltd.
- Development Bank of Kazakhstan JSC
- Development Bank of the Philippines
- Development Bank of The Republic of Belarus
- Dianjian Haiyu Ltd.
- DIFC Sukuk Ltd.
- Dongfang Electric Corporation Limited
- Dongfeng Motor (Hong Kong) International Co. Ltd.
- Dongfeng Motor Group Co., Ltd.
- Dongxing Securities Co., Ltd.
- Dongxing Voyage Co. Ltd.
- DP World Crescent Ltd.
- DP World Limited
- DP World Salaam
- Dua Capital Ltd.
- Eastern Company
- Ecopetrol SA
- Ecopetrol SA
- El Sukuk Co. Ltd.
- Emirates Development Bank
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Export Credit Bank of Turkey, Inc.
- Export-Import Bank of China
- Export-Import Bank of India
- Export-Import Bank of Malaysia Bhd.
- Export-Import Bank of Thailand
- Faw Jiefang Group Co., Ltd.
- Federal Hydro-Generating Company Rushydro Pao
- GAIL (India) Limited
- GD Power Development Co., Ltd.
- Greenko Dutch BV
- Greenko Power II Ltd.

- Greenko Solar (Mauritius) Ltd.
- Greenko Wind Projects (Mauritius) Ltd.
- GRG Banking Equipment Co., Ltd.
- Grupo Energia Bogota S.A. E.S.P.
- Guangdong Investment Limited
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.
- Guangzhou Yuexiu Financial Holdings Group Co., Ltd.
- Gulf International Bank BSC
- Guolian Securities Co., Ltd.
- Guosen Securities Co., Ltd.
- Guotai Junan International Holdings Limited
- Guotai Junan International Holdings Limited
- Guoyuan Securities Company Limited
- Haitong International Securities Group Limited
- Haitong International Securities Group Limited
- Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.
- HBIS Co., Ltd.
- Heilongjiang Agriculture Company Limited
- Hindustan Petroleum Corporation Limited
- Hindustan Petroleum Corporation Limited
- Hua Hong Semiconductor Ltd.
- Hua Xia Bank Co., Limited
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huabei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huarong Finance 2017 Co. Ltd.
- Huarong Finance 2019 Co. Ltd.
- Huarong Finance II Co. Ltd.
- ICBCIL Finance Co. Ltd.
- ICD Funding Ltd.
- ICD Sukuk Co. Ltd.
- Indian Oil Corp. Ltd.
- Indian Oil Corp. Ltd.
- Indian Railway Catering & Tourism Corp. Ltd.
- Indian Railway Finance Corp. Ltd.
- Indonesia Eximbank
- Indraprastha Gas Limited
- Industrial & Commercial Bank of China (Macau) Ltd.
- Industrial & Commercial Bank of China /Hong Kong Branch/
- Industrial & Commercial Bank of China /Luxembourg Branch/
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inter Rao Yees Pao
- Interconexion Electrica SA ESP
- Inventive Global Investments Ltd.
- IPIC GMTN Ltd.
- Jiangsu Expressway Company Limited
- JIC Zhixin Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Joy Treasure Assets Holdings, Inc.
- KazMunayGas NC JSC
- King Power Capital Ltd.
- Kondor Finance Plc
- Krung Thai Bank Public Co., Ltd.
- KunLun Energy Company Limited
- KunLun Energy Company Limited
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Leader Goal International Ltd.
- Liaoning Port Company Limited
- Luzhou Laojiao Company Limited
- Mamoura Diversified Global Holding PJSC
- Mango Excellent Media Co., Ltd.
- MCC Holding (Hong Kong) Corp. Ltd.
- MGDH - GMTN B.V.
- MGDH GMTN (RSC) Ltd.
- Metallurgical Corporation of China Ltd.
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Ltd.
- MISC Bhd.
- MISC Capital Two (Labuan) Ltd.
- Motovilicha Plants PJSC
- MTR Corporation Limited
- MTR Corporation Limited
- Mumtalakat Sukuk Holding Co.
- Nanyang Commercial Bank (China) Ltd.
- NARI Technology Co., Ltd.
- National Central Cooling Co. (P.S.C.) (Tabreed)
- National Power Co. Ukrenergo
- National Silicon Industry Group Co., Ltd.
- NAURA Technology Group Co., Ltd.
- nogaholding Sukuk Ltd.
- NTPC Limited
- NTPC Limited
- Ocean Laurel Co. Ltd.
- Offshore Oil Engineering Co., Ltd.
- OGK-2 PJSC
- Oil & Gas Holding Co. BSC
- Oil & Natural Gas Corp. Ltd.
- Oil & Natural Gas Corp. Ltd.
- Oil India International Pte Ltd.
- Oil India Limited
- Oleoducto Central SA
- ONGC Videsh Ltd.
- ONGC Videsh Vankorneft Pte Ltd.
- Orient Securities Co., Ltd.
- Orient Securities Co., Ltd.
- Pakistan Water & Power Development Authority
- Pangang Group Vanadium Titanium and Resources Co., Ltd.
- People's Insurance Co. (Group) of China Ltd.
- PetroChina Company Limited
- Petroleo Brasileiro SA
- Petroliam Nasional Bhd.
- PETRONAS Capital Ltd.
- PETRONAS Chemicals Group Bhd.
- Petronas Dagangan Bhd.
- PETRONAS Energy Canada Ltd.
- Petronas Gas Bhd.
- PICC Property & Casualty Co., Ltd.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Postal Savings Bank of China Co., Ltd.
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Power Finance Corporation Limited

- Power Grid Corporation of India Limited
- Power Sector Assets & Liabilities Management Corp.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Promsvyazbank PJSC
- Prosperous Ray Ltd.
- PT Aneka Tambang Tbk
- PT Bank Mandiri (Persero) Tbk
- PT Bank Mandiri (Persero) Tbk
- PT Bank Negara Indonesia (Persero) Tbk
- PT Bank Negara Indonesia (Persero) Tbk
- PT Bank Rakyat Indonesia (Persero) Tbk
- PT Bank Rakyat Indonesia (Persero) Tbk
- PT Freeport Indonesia
- PT Hutama Karya
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Pelabuhan Indonesia (Persero)
- PT Pelabuhan Indonesia III Persero
- PT Pertamina (Persero)
- PT Perusahaan Gas Negara Tbk
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT Sarana Multi Infrastruktur (Persero)
- PT Semen Indonesia (Persero) Tbk
- PT Semen Indonesia (Persero) Tbk
- PT Telkom Indonesia (Persero) Tbk
- PT Telkom Indonesia (Persero) Tbk
- PTT Global Chemical Plc
- PTT Public Co., Ltd.
- PTT Treasury Center Co., Ltd.
- PTTEP Canada International Finance Ltd.
- PTTEP Treasury Center Co., Ltd.
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- QazaqGaz National Co. JSC
- Qinghai Salt Lake Industry Co., Ltd.
- QNB Finansbank A.S.
- Rail Capital Markets Plc
- Rakfunding Cayman Ltd.
- REC Limited
- Rongshi International Finance Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- Ruwais Power Co. PJSC
- SAIC Motor Corporation Limited
- Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
- Sberbank of Russia PJSC
- SBI Life Insurance Co. Ltd.
- SCF Capital Ltd
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Senaat General Holding Corp.
- SEPCO Virgin Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shandong Gold Mining Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Group Co., Ltd.
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Corp. Ltd.
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Zhangjiang Hi-Tech Park Development Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
- Shenzhen Overseas Chinese Town Co., Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co., Ltd.
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
- Sime Darby Bhd.
- Sinochem Offshore Capital Co. Ltd.
- Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
- Sino-Ocean Land Treasure Finance I Ltd.
- Sino-Ocean Land Treasure Finance II Ltd.
- Sino-Ocean Land Treasure IV Ltd.
- Sinopec Capital (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2012) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2014) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2015) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2017) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2018) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development Ltd.
- Sinopec Shanghai Petrochemical Co., Ltd.
- Sinopharm Group Co., Ltd.
- Sinotrans Ltd.
- Sinotruk Hong Kong Ltd.
- Soar Wise Ltd.
- Southwest Securities Co., Ltd.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC Luxembourg Latin America Renewable Energy Investment Co.
- SPIC MTN Co. Ltd.
- State Bank of India
- State Bank of India
- State Bank of India (London Branch)
- State Elite Global Ltd.
- State Grid Europe Development (2014) Plc
- State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
- State Grid Overseas Investment (2014) Ltd.
- State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
- State Road Agency of Ukraine
- State Transport Leasing Co OJSC
- Sunny Express Enterprises Corp.
- Sweihan PV Power Co.
- Telekom Malaysia Bhd.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Thai Oil Public Co. Ltd.
- Three Gorges Finance I (Cayman Islands) Ltd.
- Three Gorges Finance II (Cayman Islands) Ltd.
- Tianma Microelectronics Co., Ltd
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Transneft PJSC
- Turkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasi A.S.
- Turkiye Vakiflar Bankasi Turk Anonim Ortakligi

- UHI Capital Ltd.
- Unisplendour Co., Ltd.
- Unity 1 Sukuk Ltd.
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Western Securities Co., Ltd.
- Wuchan Zhongda Group Co., Ltd.
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Xiamen Tungsten Co., Ltd.
- Zhangzhou Pientzhuang Pharmaceutical Co., Ltd.
- Zhejiang China Commodities City Group Co., Ltd.
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.
- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- Zhongtai Securities Co., Ltd.
- Zhuzhou CRRC Times Electric Co., Ltd.

TABEL 4.4.4.1

Landen	Arbeidsnormen	Sancties
UAE	x	
Afghanistan	x	x
Bangladesh	x	
Bahrain	x	
Burundi	x	
Brasil	x	
Belarus	x	x
Central African Republic	x	x
China	x	
Colombia	x	
Algeria	x	
Ecuador	x	
Egypt	x	
Eritrea	x	
Guatemala	x	
Hong Kong	x	
Honduras	x	
Haiti	x	
Indonesia	x	
India	x	
Iraq	x	
Iran	x	x
Jordan	x	
Cambodia	x	

North Korea	x	x
Kuwait	x	
Kazakhstan	x	
Laos	x	
Libya	x	
Myanmar	x	x
Malaysia	x	
Philippines	x	
Pakistan	x	
Russia		x
Sudan	x	x
Somalia	x	x
South Sudan	x	
Syria	x	x
Eswatini	x	
Thailand	x	
Turkey	x	
Ukraine	x	
Uzbekistan		x
Yemen	x	
Zimbabwe	x	x

4.5. Goed bestuur

4.5.1. Uitsluitingen

Bpf Schoonmaak belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:

- ✓ Goede managementstructuren;
- ✓ Betrekkingen met werknemers;
- ✓ Beloning van het betrokken personeel;
- ✓ Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt Bpf Schoonmaak gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

De volgende bedrijven worden per 1 januari 2023 op basis van good governance uitgesloten:

- First Union Corporation
- Freeport-McMoRan, Inc.
- Freeport-McMoRan, Inc.
- Grupo Mexico S.A.B. de C.V.
- Petrobras Global Finance BV
- Petrobras International Finance Co.
- Petroleo Brasileiro SA
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- Southern Copper Corporation
- Southern Copper Corporation
- Wachovia Bank, National Association
- Wachovia Corporation
- Wells Fargo & Company
- Wells Fargo & Company

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Bpf Schoonmaak in dialoog met ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Bpf Schoonmaak gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt Bpf Schoonmaak bij aan het bewaken van het juiste evenwicht.

5.1. De uitgangspunten van de dialoog

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het MVB-beleid van Bpf Schoonmaak. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waarde creatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes schenden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Dit noemen wij **Normatief engagement**, zie hoofdstuk 3.4.
2. wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij **Thematisch engagement**.
3. wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Sociale, Milieu, en Goed Bestuurskwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij **ESG Nederland**, zie hoofdstuk 3.5.

De doelstellingen

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van de lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van twee jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er

wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen om het beleid of activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van ondernemingen te komen, die vallen binnen het Normatief engagement programma, wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de VN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escaalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook

herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren.

In het **ESG Nederland** engagement is Bpf Schoonmaak in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudervergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid. Daarbij verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden. De uitvoering van de ESG Nederland dialogen wordt gedaan door Team MVB van Achmea IM.

Escalatiestrategie door bredere inzet van aandeelhoudersrechten en uitsluiting

Bpf Schoonmaak hanteert een escalatiestrategie voor het geval dat dialogen met ondernemingen uit de engagement programma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hoger geplaatste) contact personen of door het versturen (al dan niet gezamenlijk met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Bpf Schoonmaak haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij de engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd indien ESG hierin onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd indien de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Het stellen van vragen op de aandeelhoudervergaderingen;
- Het plaatsen van aandeelhoudersresoluties op de agenda van de aandeelhoudervergadering.

De inzet van deze aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waar de dialoog stagneert wordt op case-by-case basis overwogen. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. De inzet van aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vermeld en vastgelegd.

Wanneer na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat ontstaat, wordt overgaan tot uitsluiting een reële optie.

5.2. Bpf Schoonmaak en de dialoog

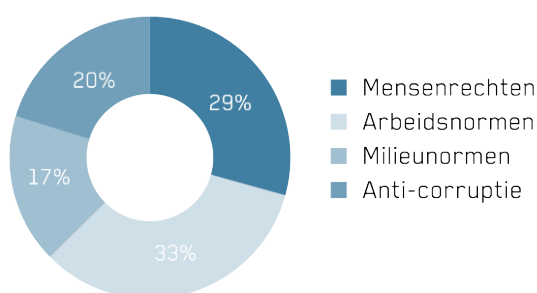
Bpf Schoonmaak heeft een discretionair mandaat voor de wereldwijd ontwikkelde markten aandelenportefeuille. Daarnaast heeft het fonds ook een discretionair mandaat voor de bedrijfsobligatieportefeuille. Op deze beide discretionaire mandaten is het volledige MVB-beleid van Bpf Schoonmaak van toepassing. Dit beslaat het uitsluitingsbeleid, stembeleid en engagementbeleid. Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondstoplossing gekozen. Hierop is het eigen uitsluitingsbeleid en stembeleid niet toepasbaar, maar het engagementbeleid wel. Dit betekent dat het engagementprogramma ook op ondernemingen in deze fondsen wordt toegepast waar mogelijk. Hierbij is het echter niet mogelijk om tot uitsluiting over te gaan indien een dialoog zich niet naar wens ontwikkeld.

Het fonds hanteert een eigen engagementproces, waarbij in gevallen een relatie bestaat met het uitsluitingsproces. Het fonds zal een dialoog aangaan met ondernemingen waarin wordt belegd die ongewenst gedrag laten zien. Ongewenst gedrag betekent dat er ofwel sprake is van een vastgestelde schending van Global Compact principes, dan wel dat er grote aanwijzingen zijn dat de onderneming deze principes in de nabije toekomst zal schenden. In beide gevallen kan de dialoog met de onderneming worden aangegaan. Het engagementbeleid is erop gericht om de (vermeende of geverifieerde) schending op te heffen, bij voorkeur binnen een periode van twee jaar. Voor de uitvoering van het engagementbeleid maken we gebruik van ISS ESG.

5.3. Omvang en resultaten normatieve engagementprogramma

Bpf Schoonmaak vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 31 december 2022 maken 97 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 141 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma is opgebouwd.

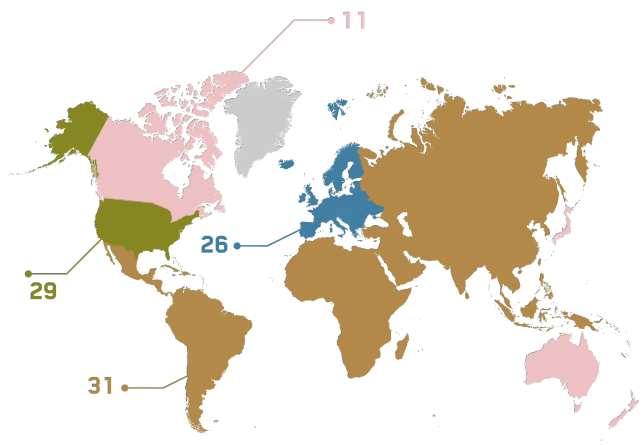
FIGUUR 5.3.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 66 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 31 ondernemingen in de opkomende markten. Figuur 4.3.2 laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 21 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart.

FIGUUR 5.3.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier doelstellingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze worden samengevat in vier mijlpalen, zoals weergegeven in tabel 5.2.1. De mijlpalen worden in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 5.3.1 MIJLPALEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van Beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabel alleen geeft alleen de lopende dialogen weer.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 35% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 49% van de dialogen is informatie gedeeld en in 3% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 13% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen.

TABEL 5.3.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	35%
 Er is een toezegging gedaan	13%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	49%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	1%

Voor de tweede mijlpaal - De Implementatie van het Beleid – hebben in 25% van de dialogen de ondernemingen stappen gezet en 2% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 29% van de dialogen is de toezegging gedaan om stappen te zetten en in 30% van de dialogen hebben de ondernemingen stappen gezet noch toezeggingen gedaan.

TABEL 5.3.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	30%
 Er is een toezegging gedaan	29%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	25%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	14%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal.

Hierbij zien we dat in 40% van de dialogen de onderliggende doelstellingen zijn behaald, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 7% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.3.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	38%
 Er is een toezegging gedaan	14%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	40%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	7%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of Voorkomen van de Schending - zien we dat in 13% van de dialogen de ondernemingen de onderliggende doelstellingen hebben behaald, waarvan 2% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 28% van de dialogen de toezegging gedaan om maatregelen te nemen.

TABEL 5.3.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	36%
 Er is een toezegging gedaan	28%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	13%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	21%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportageperiode zijn in het engagementprogramma 93 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 9 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

5.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Schendingen van de beginselen van mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Bpf Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2022 met zes ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending, zie tabel 4.4.1.

**TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Barclays Plc	Q4 2022
Empresas Copec SA	Q3 2022
Exxon Mobil Corporation	Q4 2022
LG Chem Ltd.	Q4 2022
Repsol SA	Q4 2022
TotalEnergies SE	Q3 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2022 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen de ketens.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Bpf Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2022 met elf ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Amazon.com, Inc.	Q3 2022
Anheuser-Busch InBev SA/NV	Q3 2022
Starbucks Corporation	Q3 2022
Accenture Plc	Q4 2022
Coca-Cola Europacific Partners Plc	Q4 2022
Paramount Global	Q4 2022
Samsung Electronics Co., Ltd.	Q4 2022
Sony Group Corp.	Q4 2022
The Coca-Cola Company	Q4 2022
Tyson Foods, Inc.	Q4 2022
Verizon Communications Inc.	Q4 2022

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

De dialoog met Samvardhana Motherson International Limited over het schenden van het recht op vereniging en collectieve onderhandelingen, is in de rapportageperiode afgesloten. Het oordeel is gewijzigd naar groen met een score van 4 (de schending wordt geadresseerd). Het conflict tussen twee vakbonden, dat ten grondslag lag aan de schendingen, is door het Mexicaanse hooggerechtshof opgelost. De Confederatie van Mexicaanse Werknemers is benoemd als wettelijke vertegenwoordiger van de werknemers. De controverse is dan ook niet langer actueel.

Milieunormen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Bpf Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2022 met zes ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieu normschending.

**TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Eni SpA	Q3 2022
Exxon Mobil Corporation	Q4 2022
Formosa Petrochemical Corp.	Q4 2022
Repsol SA	Q4 2022
TotalEnergies SE	Q3 2022
Woodside Energy Group Ltd.	Q4 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2022 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van milieu afgesloten.

Anti-corruptieschendingen

Omkoop en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anticorruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Bpf Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2022 met twee ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending.

**TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Exelon Corporation	Q4 2022
Samsung Electronics Co., Ltd.	Q4 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

UITGELICHT: Omkoop in 13 verschillende landen

Opgeheven schending: Corruptie

Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA (Fresenius), een indirecte dochteronderneming van Fresenius SE & Co. KGaA, heeft tussen 2007 en 2016 gezondheidsfunctionarissen omgekocht om zaken te verkrijgen en te behouden in 13 landen, waaronder Benin, Burkina Faso, Kameroen, Ivoorkust, Niger, Gabon, Tsjaad en Senegal. De onderneming heeft toegegeven hierdoor meer dan USD 56 miljoen winst te hebben behaald.

In maart 2019 sloot Fresenius een overeenkomst met het Amerikaanse ministerie van Justitie. Dit resulteerde in een boete van USD 231 miljoen. De overeenkomst vereiste verder dat Fresenius meewerkte aan een onderzoek van het ministerie, haar compliance programma verbeterde, rigoureuze interne controles implementeerde en gedurende twee jaar vasthield aan een onafhankelijke compliance monitor.

Fresenius heeft in 2022 een zogenoemde 'security filing' bij de SEC ingediend en verklaard dat het werkt aan de voltooiing van alle benodigde compliance verbeteringen uit het overeenkomst. Zo heeft de onderneming verbeteringen doorgevoerd in haar beleid en procedures, periodieke risico-assessments gedaan en blijft het monitoren en testen uitvoeren. We concluderen dan ook dat het engagement succesvol kan worden afgerond. Het oordeel is gewijzigd van oranje gewijzigd naar groen (score 4: De schending wordt geadresseerd).

5.5. Thematische engagement

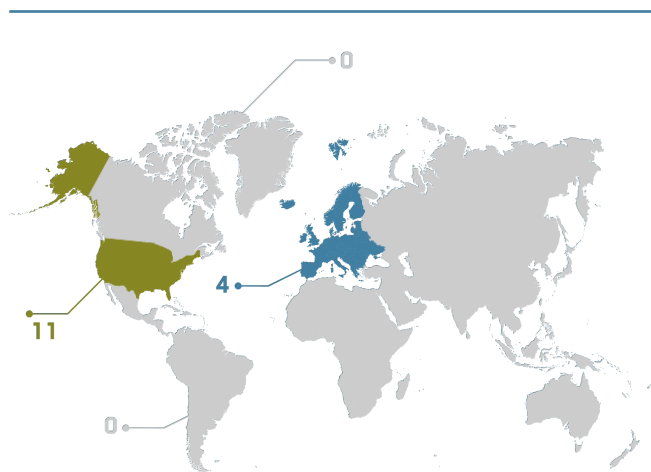
Het thematische engagementprogramma van Bpf Schoonmaak is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en MVB-strategie van Bpf Schoonmaak. We doen gedegen onderzoek om de bedrijven te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is en om die goed voor te bereiden.

In het tweede halfjaar van 2022 bestaat het thematische engagementprogramma uit 2 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 15 ondernemingen opgenomen. In tabel 1 is de opbouw van het programma weergegeven.

TABEL 5.5.2 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens
CO ₂ reductie		Q1 2022	Koolstof intensieve sectoren
Goede en Beschikbare Medicijnen		Q3 2019	Farmaceutische sector

FIGUUR 5.5.1 REGIOVERDELING

In totaal is er 100 keer inhoudelijk contact geweest met de ondernemingen die zijn opgenomen in het engagementprogramma. Daarnaast is veel tijd gestoken in onderzoek en bedrijfs- en sectoranalyses voor de nieuwe thema's.

Hieronder vindt u een geaggregeerd overzicht van alle lopende thematische engagementen. In de thematische hoofdstukken wordt voor elk thema nader ingegaan op de doelstellingen, gesprekken en uitkomsten.

Ten aanzien van de bedrijven die zijn geselecteerd voor het thematische engagementprogramma is:

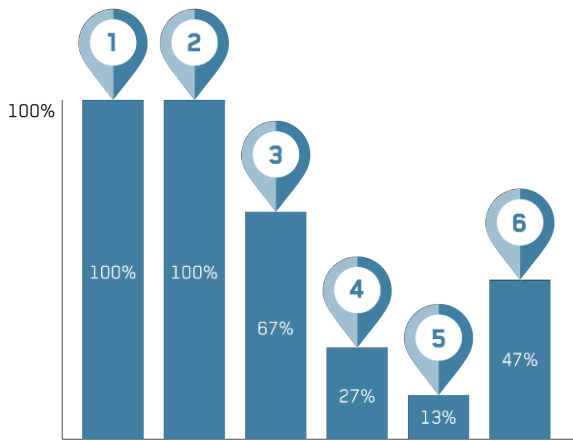
TABEL 5.5.1 AANTAL DIALOGEN NAAR THEMA

Thema	%
Reductie CO ₂	53%
Goede en Beschikbare Medicijnen	47%

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig. Onderstaand figuur geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

- Voor 100% is de eerste mijlpaal bereikt, namelijk het voorbereidend onderzoek afgerond;
- Voor 100% is de tweede mijlpaal bereikt, namelijk een initiërende brief of e-mail uitgestuurd om het contact tot stand te brengen;
- Ten aanzien van de derde mijlpaal is door 67% van de ondernemingen positief op onze vraag gereageerd. De dialoog is gaande;
- Voor 27% is de vierde mijlpaal bereikt, namelijk de toezegging van de onderneming;
- Voor 13% is de vijfde mijlpaal bereikt, wat betekent dat er een aanpassing is geweest in het beleid en proces.
- Voor 47% is de zesde mijlpaal bereikt, wat betekent dat de dialoog wordt afgesloten.

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen nog niet mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

Co-filing

In het tweede halfjaar van 2022 zijn we bezig geweest met de voorbereidingen voor het aandeelhoudersseizoen van 2023. Zo hebben we resoluties ingediend bij Abbvie, Uber en Exxon Mobil rondom de toegang tot medicijnen, veiligheid en de klimaattransitie. De komende maanden gaan we in gesprek met de ondernemingen om te horen of deze onderneming bereid zijn stappen te zetten op deze thema's, en anders zullen deze resoluties in 2023 op de agenda van de aandeelhoudersvergaderingen komen.

5.5.1. Reductie CO2

Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen zal worden. Om ervoor te zorgen dat dit koolstofbudget niet op zal raken is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur.

Tijdens de dialoog CO₂-reductie gaan we in gesprek met ondernemingen over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich mee brengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen zal bieden. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen, maar zal zich ook richten op de mate in hoeverre ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Zijn de ondernemingen in staat om zich tijdig aan te passen aan een veranderend klimaat en veranderende regelgeving? Zullen de ondernemingen tijdig in staat zijn om te anticiperen en om verschillende toekomstscenario's uit te werken? Dit is niet alleen van belang voor het klimaat, maar ook voor de onderneming en haar aandeelhouders. Ondernemingen die niet tijdig anticiperen op de klimaatproblematiek zullen niet mee kunnen komen in een veranderende wereld en daardoor waarde verliezen. Onderzoek van het Carbon Disclosure Project wijst uit dat het verschil tussen 1,5°C en 2°C opwarming zal leiden tot een economisch verlies van zo'n anderhalf biljoen dollar¹. Het terugdringen van emissies is dus zowel van belang voor de aarde als voor economische redenen.

Met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals Transition Pathway Initiative is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in welke ondernemingen de meeste emissies hebben op basis van hun marktwaarde en geeft daarbij inzicht in de ondernemingen die relatief de hoogste emissies uitstoten en het minste aandacht besteden aan de transitie naar een klimaatvriendelijk business model. Tevens laten de TPI boordelingen zien in welke mate ondernemingen klimaatverandering erkennen als een risico voor de onderneming en in welke mate de onderneming anticipeert op deze veranderingen.

Doel van thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.

- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO₂/EVIC
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDGs:

- **SDG 7: Betaalbare en duurzame energie**

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

- **SDG 13: Klimaatactie**

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang thema

In het tweede halfjaar van 2022 stuurden we de engagementbrieven uit. Alleen van Southwest Airlines hebben we nog geen reactie ontvangen. Met de overige ondernemingen zijn gesprekken gepland of gevoerd. De voortgang in de dialogen met Valero Energy en Nucor, waar al mee gesproken is, wordt hieronder toegelicht.

Valero

Naar aanleiding van het eerste contact met de Valero heeft in de tweede helft van 2022 een gesprek met een vertegenwoordiger van de onderneming plaatsgevonden. Daarbij gaven wij uitleg en achtergrond bij het engagementtraject en lieten wij weten een heldere route naar 'net-zero' te verwachten. Er lijkt een proces binnen de onderneming op gang gekomen waarbinnen structureel aandacht bestaat voor klimaatrisico's. De grote afwezigheid in de rapportages van Valero zijn de scope 3 emissies, die tot wel 80 procent van de totale uitstoot kunnen beslaan. Over de scope 3 uitstoot of over de hoeveelheid CO₂ die vrijkomt bij het gebruik van haar product zegt de onderneming nog weinig in publieke rapportages. Daar moet de onderneming transparanter over worden. Tijdens onze dialoog met Valero vragen wij de onderneming de uitstoot van CO₂ serieus aan te pakken en op een scherpe emissiereductie in te zetten, die gericht is op het bereiken van 'net-zero' voor de gehele bedrijfsvoering, inclusief scope 1, 2 en 3. De onderneming heeft ons gehoord en ging uitgebreid in op onze vragen, maar wekte nog niet de suggestie direct op ons verzoek in te zullen gaan.

Nucor

Tijdens ons gesprek met Nucor nam de onderneming de gelegenheid om toelichting te geven op haar klimaatbeleid, -doelen en prestaties. Hoewel de onderneming met haar intensiteitsdoelen op de korte termijn binnen de grenzen van 1,5 graden zegt te blijven, is dit niet het geval op de langere termijn. Nucor profiteert van de lagere CO₂-intensiteit van haar productiemethode en publiceerde in 2021 plannen om de operationele CO₂-intensiteit met 35 procent te reduceren ten opzichte van 2015. Relatief tot de zeer intensieve staalsector is Nucor een producent met lage CO₂-intensiteit, maar in absolute zin is de uitstoot nog altijd aanzienlijk. Door de relatief lage emissie-intensiteit van het door Nucor geproduceerde staal en de voorsprong ten opzichte van sectorgenoten, ziet Nucor verdere reductie van de CO₂-uitstoot momenteel niet als de allerhoogste prioriteit.

Vervolg

In het begin van 2023 zullen de overige reeds geplande gesprekken plaatsvinden. Daarnaast zullen herinneringsmails gestuurd worden naar Southwest Airlines.

5.5.2. Goede en Beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland, als in andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers, onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft de bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die ook toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Doel van thema

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
 - ✓ Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
 - ✓ Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
 - ✓ Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development;

- ✓ Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.

- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief tax-transparency, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het variabele beloningsbeleid.

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

• SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 3.8 dat zorgt voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen. Ook richten we ons op onderliggend doel 3.b.

Geselecteerde sectoren & bedrijven

Er is een grote groep aan farmaceutische ondernemingen. Om focus aan te brengen in ons engagement programma selecteren we 7 ondernemingen op basis van de volgende uitgangspunten:

- De onderneming zit in de beleggingsportefeuille via aandelen en/of corporate bonds.
- Op basis van diverse databronnen (onder andere MSCI, Access to Medicine en eigen onderzoek) blijkt dat de onderneming stappen kan zetten op het thema "goede en beschikbare medicijnen".
- De onderneming is relevant voor de Nederlandse zorgmarkt.
- Op basis van onze analyse is het waarschijnlijk dat engagement met de desbetreffende onderneming effectief kan zijn, bijvoorbeeld via samenwerking met andere investeerders.

Access to Medicine

Access to Medicine is een stichting, gevestigd in Amsterdam, met een internationaal werkveld. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. In januari 2021 heeft Access to Medicine de⁴ nieuwste versie van deze index gelanceerd. De stichting publiceert ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Wij zijn actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Meer informatie is te vinden op: <https://accesstomedicinefoundation.org/>

Voortgang thema

In de tweede helft van 2022 hebben we op diverse manieren contact gehad met de farmaceuten die zijn opgenomen in dit engagement programma, namelijk:

- via onze engagementgesprekken;
- door deelname aan een ronde tafel bijeenkomst met farmaceuten;
- onze brieven over het geven van een plek aan toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid en;
- door deelname aan een bijeenkomst van de Access to Medicine Index.

We sluiten na 3 jaar onze engagement op dit thema af. Hieronder geven we daarom, naast de stappen van het afgelopen halfjaar, onze conclusie van elk engagementtraject.

Biogen

Met Biogen hadden we in december een gesprek met de voorzitter van de raad van bestuur en de voorzitter van de remuneratiecommissie. We spraken over hoe ESG-doelstellingen, en toegang tot medicijnen in het bijzonder, een plek in het beloningsbeleid kunnen krijgen. De onderneming heeft de thema's klimaat en diversiteit al toegevoegd als ESG-doelstellingen in het beloningsbeleid. Biogen staat ook open om toegang tot medicijnen toe te voegen als doelstelling in het beloningsbeleid. Het worstelt echter nog met deze doelstelling, omdat het druk ervaart van andere investeerders om terughoudend te zijn.

Wij hebben in het gesprek aangegeven dat een logische eerste stap zou kunnen zijn om bij het thema diversiteit ook medicijnonderzoek te integreren. Immers, op dit moment wordt bij veel medicijnonderzoek nog onvoldoende rekening gehouden met verschillen tussen mannen en vrouwen, bevolkingsgroepen en de gezondheidszorg in diverse landen. Ook voor de toegang tot medicijnen zou dat een logische eerste stap zijn om te integreren in het beloningsbeleid.

Biogen gaat onze aanbeveling onderzoeken en bespreken binnen het bestuur. Hoewel dit mogelijk tot stappen leidt, is het nog onzeker of dit ook in de praktijk wordt gebracht. Ook omdat Biogen nog stappen dient te zetten op de betaalbaarheid van haar medicijnen, sluiten we deze engagement af zonder positieve voortgang op mijlpaal 4 en 5.

Novartis

Met Novartis hadden we dit halfjaar meerdere gesprekken. Eén gesprek over de uitkomsten van de Access to Medicine Index en één gesprek over het opnemen van het thema toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid. Novartis is, in vergelijking met andere farmaceuten, vrij ver op dit thema.

In de nieuwe beoordeling van de Access to Medicine Index laat de onderneming zien meerdere stappen te hebben gezet. Zo heeft de onderneming een ESG raad opgericht, zich aangesloten bij een coalitie voor verbeterde toegang tot medicijnen ter behandeling van kanker en heeft het licenties beschikbaar gemaakt voor het medicijn Nilotinib. Als gevolg kan dit medicijn beter en goedkoper beschikbaar komen in ontwikkelingslanden. Ook wat betreft het beloningsbeleid, heeft Novartis toegang tot medicijnen een plek gegeven in de jaarlijkse doelstellingen. We hebben Novartis aanbevolen dit thema ook op te nemen in de lange termijn doelstellingen. Novartis gaf aan dit mee te nemen voor de aankomende herziening. We sluiten deze engagement met succes af.

Gilead

Met Gilead hebben we in het tweede halfjaar meerdere gesprekken gehad. In het eerste gesprek spraken we met de onderneming over de uitkomsten van een resolutie, die we met een groep investeerders hadden ingediend voor de aandeelhoudersvergadering in de eerste helft van het jaar. In deze resolutie riepen we de onderneming op om meer transparantie te geven over haar lobbyactiviteiten en te zorgen dat deze activiteiten niet in strijd handelen met haar ESG-doelstellingen. Deze resolutie ontving op de aandeelhoudersvergadering van 2022 ongeveer 50% van de stemmen. In het gesprek gaf Gilead aan stappen te gaan zetten op dit thema, waaronder het doorlichten van haar huidige lobbyactiviteiten, lidmaatschappen aan sectororganisaties en transparantie hierover te vergroten.

Het tweede gesprek ging over de uitkomsten van de Access to Medicine Index. De onderneming heeft een aantal stappen gezet, zoals een samenwerking om de behandeling van hepatitis in Vietnam en de Filipijnen te verbeteren.

⁴ <https://accesstomedicinefoundation.org/access-to-medicine-index/2021-ranking#2021-ranking>

Relatief is Gilead echter net als vorig jaar op de 14^e plaats geëindigd. De onderneming heeft daarom nog verschillende stappen te zetten om medicijnen wereldwijd beter toegankelijk te maken. Toch sluiten we deze engagement succesvol af, met name omdat onze gesprekken, in combinatie met escalatie via een resolutie, uiteindelijk resultaat heeft opgeleverd en duidelijk te koppelen is met onze engagementactiviteiten.

Bayer

Met Bayer hebben we in het tweede halfjaar meerdere gesprekken gehad. Het onderwerp 'toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid' is niet ter sprake gekomen, aangezien Bayer dit al heeft geïntegreerd in het beloningsbeleid. Het rekent bestuurders af op wereldwijd vergroten van de toegang tot anticonceptie.

Met Bayer is gesproken over het geven van meer transparantie over haar lobbyactiviteiten. De onderneming heeft toegezegd dit te gaan doen en we hebben met Bayer besproken hoe deze transparantie het beste ingevuld kan worden. Bayer gaat in 2023 onze aanbevelingen in de praktijk brengen.

Daarnaast hebben we met de onderneming gesproken over de uitkomsten van de Access to Medicine Index. De onderneming is 4 plaatsen gestegen op de ranglijst (van 13 naar 9). Deze stijging is onder meer te danken aan het versterken van de ESG governance en haar investeringen om de toegang tot anticonceptie, de behandelingen van slaapziekte en de ziekte van Chagas te vergroten. Door deze voortgang sluiten we deze engagement dan ook met succes af. Een belangrijke kanttekening is dat er op een andere thema, de negatieve impact van bestrijdingsmiddelen bij dochterbedrijf Monsanto op de biodiversiteit, nog een casus in ons normatieve engagement programma speelt.

Johnson & Johnson

Johnson & Johnson hebben we in oktober een brief gestuurd met onze suggesties om de toegang tot medicijnen een plek te geven in haar beloningsbeleid. We hebben deze brief gepresenteerd op een ronde tafel bijeenkomst voor farmaceutische ondernemingen, waar ook Johnson & Johnson aanwezig was. De onderneming heeft daarnaast schriftelijk gereageerd op de brief. De onderneming liet weten onze brief te delen met de betrokken bestuurders en het mee te nemen in haar evaluatie van het beloningsbeleid. De onderneming deed echter nog geen concrete toezeggingen.

Wat betreft de uitkomsten van de Access to Medicine Index zien we dat de onderneming een aantal stappen heeft gezet. Zo heeft de onderneming 270 miljoen aan Covid-19 vaccins tegen kostprijs beschikbaar gemaakt in ontwikkelingslanden. Daarnaast heeft de onderneming een nieuwe strategie en doelstellingen opgesteld op het gebied van toegang tot medicijnen. Eén van de doelstellingen is dat voor elk medicijn of vaccin een plan wordt opgesteld om de toegang tot deze medicijnen te vergroten. De onderneming heeft daarnaast

doelstellingen opgesteld voor toegang tot haar medicijnen op het gebied van HIV, schizofrenie en Tuberculose. Deze stappen hebben ertoe geleid dat de onderneming 1 plaats is gestegen in de Access to Medicine Index (van plaats 3 naar 2) en het één van de best scorende ondernemingen van de index is.

Hoewel het in deze engagementcasus lastig is om een direct causaal verband te leggen, zien we dat de onderneming stappen heeft gezet op diverse punten die we in onze engagement hebben besproken. We ronden deze engagement dan ook positief af. Ook bij Johnson & Johnson hebben we hierbij de kanttekening dat de onderneming nog verschillende stappen kan zetten rondom de betaalbaarheid van medicijnen en de transparantie hierover.

Abbvie

Ook Abbvie hebben we een brief gestuurd over het integreren van doelstellingen op het gebied van toegang tot medicijnen in haar beloningsbeleid. Abbvie heeft vorig jaar al eerste stappen gezet, naar aanleiding van een mede door ons ingediende resolutie. Met deze brief vragen we hen extra stappen te zetten.

In de tweede helft van 2022 hebben we weer een resolutie ingediend bij Abbvie voor de aandeelhoudersvergadering van 2023, over het gebruik van zogenaamde secundaire en tertiaire patenten. Dit zijn patenten die worden ingediend na het aflopen van een eerst patent. Hierdoor houdt een farmaceut voor zeer lange tijd een monopolie op een medicijn, waardoor de prijzen zeer hoog blijven en de toegankelijkheid onder druk staat. Zo heeft Abbvie voor haar medicijn Humira 130 patenten geregistreerd. De resolutie roept de onderneming op om transparant te zijn of en hoe maatschappelijke impact wordt meegewogen bij de besluitvorming voor het indienen van secundaire en tertiaire patenten.

Op het gebied van Access to Medicine heeft Abbvie een aantal stappen gezet, maar relatief minder dan andere farmaceuten. De onderneming is dan ook twee plaatsen gedaald op de Access to Medicine Index (van plaats 17 naar 19). Door het succes dat we met onze resolutie hebben behaald, sluiten we deze engagement positief af. Echter met een belangrijke kanttekening dat de onderneming duidelijk achterloopt op het toegankelijk maken van medicijnen, en dat de onderneming nog vele stappen te zetten heeft op dit thema. In 2023 zullen nog twee gesprekken met de onderneming plaatsvinden over het beloningsbeleid en onze resolutie. Aangezien we dit thema afsluiten wordt hierover in de volgende rapportage gerapporteerd in het hoofdstuk "Collectieve Initiatieven".

Roche

Ook Roche hebben we een brief gestuurd over haar beloningsbeleid. De onderneming heeft toegezegd deze brief met de verantwoordelijke bestuurders te delen. In de eerste helft van 2022 hebben we Roche de suggestie gedaan om de transparantie over haar lobbybeleid te verbeteren. We

hebben Roche in de tweede helft van 2022 gevraagd of dit zal leiden tot een aanpassing van haar beleid en rapportage. De onderneming liet weten dit nog niet op korte termijn te gaan doen.

Wat betreft de Access to Medicine Index heeft de onderneming een aantal verbeteringen laten zien. Zo zal het haar PCR testen voor Covid-19 opnemen in een programma om wereldwijd de toegang tot deze testen te verbeteren. Dit is een belangrijke stap, aangezien de onderneming in het begin van de Covid-19 pandemie veel kritiek heeft ontvangen wat betreft het onvoldoende leveren van testvloeistoffen en het onmogelijk maken hier alternatieven voor te gebruiken. Relatief is Roche 1 plaats gedaald op de Access to Medicine ranglijst (van 9 naar 10).

Hoewel we een open dialoog hebben gehad met de onderneming, sluiten we deze engagement niet af met voortgang op mijlpaal 4 en 5. Wij zien relatief te weinig voortgang bij de onderneming op de door ons opgebrachte verbeterpunten.

Conclusie

We hebben in dit engagementtraject verschillende verbeteringen afgedwongen bij farmaceuten. Toch sluiten

we deze engagement af met gemengde gevoelens. Juist over onderwerpen die raken aan de financiële prestaties van farmaceuten, zoals patenten en prijsbeleid, reageerde ondernemingen defensief op de dialoog en zien we onvoldoende vooruitgang. Een belangrijke reden waarom we, in vergelijking met andere thema's, veel escalatiemechanismes hebben ingezet. Van investor statements, resoluties, de media opzoeken tot vragen op aandeelhoudersvergaderingen. Juist door het inzetten van deze stappen hebben we een aantal toezeggingen kunnen binnenhalen, terwijl dit op andere thema's in het thematisch engagement programma niet direct nodig was voor het behalen van resultaat. Daarnaast zien we ook grote verschillen tussen de ondernemingen. Over het algemeen was de dialoog met de Europese farmaceuten opener en effectiever, terwijl bij de farmaceuten uit de Verenigde Staten de toon defensiever was en er meer weerstand was om stappen te zetten. Door samen te werken met andere investeerders was het mogelijk om meer druk te zetten bij de dialogen. Ook de kennis en uitkomsten van de Access to Medicine Index hielpen om de dialoog op gang te brengen en gericht te voeren.

5.6. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2022 is Achmea IM, namens het Pensioenfonds, in dialoog gegaan met twee Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.1.1.

TABEL 5.6.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2022

Onderneming	Besproken onderwerpen
Philips	Klimaat, diversiteit, mensenrechten, strategie.
Vopak	Klimaat en beloningsbeleid

Dialogen met Nederlandse ondernemingen Philips

In het 2^e halfjaar is met de voorzitter van de Raad van Commissarissen van Philips gesproken over het vertrek van Frans van Houten als CEO van Philips en het aantreden van

Roy Jakobs als nieuwe CEO. De voorzitter heeft toegelicht waarom er op dit moment gekozen is voor de wisseling, welke overwegingen een rol hebben gespeeld en hoe het proces verlopen is. Wat betreft de timing werd aangegeven dat Philips het een voordeel vond dat de nieuwe CEO het budget voor 2023 kon voorbereiden en daarmee in eigen hand had. Het proces voor opvolging is eind 2021, begin 2022, gestart. Er is zowel naar interne als externe kandidaten gekeken. Hier is ook een recruiter bij betrokken geweest. Dit zorgde voor een internationale lijst. De Raad van Commissarissen had al besproken welke vaardigheden, competenties en ervaring er gewenst was. Begin augustus 2022 werd de keuze gemaakt voor Roy Jakobs. De RvC vindt het een voordeel dat Roy Jakobs bekend is met Dreamstation en de terugroepactie van de apneu apparaten. Hierdoor kon de nieuwe CEO met dit onderwerp gelijk van start gaan. Philips heeft benadrukt dat Roy Jakobs niet betrokken was bij de start van de problemen met Dreamstation.

Ook is er gesproken over het verloop van de terugroepactie van de apneu apparaten. Philips geeft aan hard te werken aan een oplossing. Alle relevante apparaten kunnen niet in één keer teruggeroepen en vervangen worden. Dit kost tijd. De terugroepactie gaat de FDA echter te langzaam. Over het nog lopende onderzoek naar de (on)schadelijkheid van de apneu apparaten op de gezondheid van de gebruikers kon Philips nog niets zeggen. Het is onbekend wanneer het onderzoek is afgerond.

Uiteraard is er ook gesproken over het beloningsverslag van Philips op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering. Wij zijn het niet eens met de discretionaire aanpassing die de RvC heeft toegepast om de doelstellingen aan te passen, waardoor de bonussen toch werden behaald en deze werden uitgekeerd. Zeker gezien de recente problemen met de slaapapneu apparaten. Ons standpunt is ook toegelicht in het gesprek met Philips in het 1^e halfjaar, in aanloop naar de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering. Andere aandeelhouders van Philips hebben duidelijk gemaakt dat zij de bonus niet gerechtvaardigd vinden. Zo heeft bijna 80% van de aandeelhouders tegen het beloningsverslag gestemd. De reactie van Philips, tijdens en kort na de aandeelhoudersvergadering, liet ook te wensen over. De kritiek van aandeelhouders leek niet serieus te worden genomen. Philips voert dit 2^e halfjaar gesprekken met diverse aandeelhouders om feedback te verkrijgen. De conclusies en eventuele acties die Philips neemt, wordt bekend gemaakt na afronding van het proces. Naar verwachting zal de uitkomst in aanloop naar de aandeelhoudersvergadering 2023 bekend worden gemaakt.

Vopak

In het 2e halfjaar is ook gesproken met Vopak. De steun voor het beloningsverslag van Vopak is de afgelopen 2 jaar dalende. Bij de laatste aandeelhoudersvergadering ontving het beloningsverslag van bijna 30% van de aandeelhouders een 'Tegen' stem. In 2021 was dit percentage ruim 20%. Vopak ontving dit jaar ook kritiek omdat ze in het verslag niet hebben aangegeven hoe ze met de kritiek van aandeelhouders uit 2021 zijn omgegaan. Vopak heeft in 2022 meerdere grote (groepen) aandeelhouders gesproken om hun feedback te vergaren en heeft op basis hiervan aanpassingen opgesteld. In het overleg is besproken welke wijzigingen Vopak wil doorvoeren om tegemoet te komen aan de kritiek van aandeelhouders. Vopak zal transparanter rapporteren, iets waar wij heel blij mee zijn. De transparantie ziet zowel op de definities van de 'Key Performance

Indicatoren' (KPI's) als de weging van de verschillende onderdelen. Nog niet alle specifieke maatregelen zijn bekend. Er wordt momenteel gewerkt aan definitieve uitwerking van de KPI's, de weging en de afweging ex ante/ex-post. De wijzigingen zullen in het beloningsverslag over 2022 zijn doorgevoerd. We kijken uit naar het nieuwe beloningsverslag en zullen op dat moment beoordelen of het voldoet aan onze eisen.

Ook is er gesproken over het klimaattransitieplan van Vopak. Er zijn nog geen doelen gesteld met betrekking tot scope 3. Vopak geeft aan dat ze scope 3 wel meten, maar dat doelstellingen formuleren nu nog te moeilijk is gezien hun business. Er is verder gesproken over de keuze voor het basisjaar van CO₂ meting en het belang om dit consistent te houden, zodat ontwikkelingen goed te volgen zijn.

6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Bpf Schoonmaak belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Bpf Schoonmaak invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Bpf Schoonmaak doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan Bpf Schoonmaak invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. Bpf Schoonmaak als actief aandeelhouder

Zoals in de inleiding aangegeven is een pensioenfonds verplicht om een beleid te hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin wordt belegd door het fonds. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Bpf Schoonmaak voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het Pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid, wat is opgenomen in het MVB-beleid;
2. Verantwoord en Betrokken aandeelhouderschap;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag BPF Schoonmaak

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste Europese en Amerikaanse aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw- Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde en vierde kwartaal vinden daarnaast meestal bijzondere aandeelhoudersvergaderingen plaats voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelenuitgifte. In Australië was zichtbaar dat de steun voor klimaattransitieplannen van ondernemingen daalt. De ondernemingen ontvingen nog wel voor het merendeel VOOR-stemmen maar het aantal TEGEN-stemmen is toegenomen. Ook is er een stijging zichtbaar van klimaat gerelateerde aandeelhoudersresoluties in Australië.

Stemactiviteiten van Bpf Schoonmaak

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **199 vergaderingen** op totaal **2.142 agendapunten**. Zie tabel 6.2.1. voor de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2022.

TABEL 6.2.1 REGIONALE VERDELING H2 2022

Land	Aantal
Australië	37
Oostenrijk	1
Canada	4

Kaaimaneilanden	1
Denemarken	3
Frankrijk	4
Hong Kong	4
Ierland	7
Israël	6
Italië	2
Japan	9
Jersey	2
Luxemburg	2
Nederland	6
Nieuw-Zeeland	4
Noorwegen	4
Singapore	4
Spanje	2
Zwitserland	6
Verenigd Koninkrijk	25
VS	66

Op de website van Bpf Schoonmaak kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het percentage tegenstemmen.

TABEL 6.2.2 : OVERZICHT TEGEN STEMMEN H2 2022¹

Totaal aantal stemmen	% Tegen
2.142	18%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Als gevolg van aanpassingen door ISS in rapportages zijn de categorieën voorstellen aangepast en kan er nu geen

onderverdeling gegeven worden in management- en aandeelhoudersvoorstellen. We zijn met ISS in gesprek om dit aan te passen zodat er weer een onderverdeling gegeven kan worden tussen management- en aandeelhoudersvoorstellen. De categorieën zullen wel blijvend aangepast blijven. Het omvat de volgende indeling:

TABEL 6.2.3 OVERZICHT CATEGORIEËN

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Het % 'tegen' stemmen is het hoogst bij beloningen. Het betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen.

TABEL 6.2.4 OVERZICHT STEMMEN EN TEGEN STEMMEN PER CATEGORIE¹

Categorie	Aantal voorstellen ²	% Tegen stemmen
Aandelen gerelateerd	154	5%
Audit gerelateerd	143	5%
Beloning	319	53%
Benoemingen	1.155	10%
Bestuurders gerelateerd	53	17%
Corporate Governance	4	0%
Duurzaamheid	2	50%
Klimaat	16	13%
Niet-routinematig	10	0%
Overig	14	50%
Overname gerelateerd	47	2%
Routine	133	6%
Sociaal	35	0%
Statuten gerelateerd	36	14%
Strategische transacties	24	0%

¹ Bron: ISS, Achmea Investment Management

² Het is mogelijk dat er bij het aantal voorstellen dubbeltellingen voorkomen, waardoor het totaal van deze tabel kan afwijken van het totaal aantal gestemde voorstellen.

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's milieu, gezondheid, mensenrechten of goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **614 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's.

Klimaat

Commonwealth Bank of Australia

Aandeelhouders verbonden aan Market Forces hebben een resolutie ingediend waarin Commonwealth Bank of Australia (CBA) wordt verzocht informatie openbaar te maken over de wijze waarop wordt voorkomen dat haar financiering zal worden gebruikt voor nieuwe of grote projecten op het gebied van fossiele brandstoffen. De aandeelhouders erkennen de steun van de onderneming voor het Klimaatakkoord van Parijs en de doelstelling om in 2050 net zero te zijn.

CBA heeft verklaard dat het een leidende rol wil spelen in de transitie van Australië naar een net zero economie in 2050, inclusief het vaststellen van tussentijdse doelstellingen. In het klimaatrapport van 2022 heeft CBA informatie verstrekt over de wijze waarop CBA voornemens is verschillende industriële sectoren te financieren en over de vooruitgang in het lopende jaar. Ook heeft het een reductiepad op sectorniveau gepubliceerd, waardoor de bank op transparante wijze de reductie kan volgen bij vier van de meest emissie-intensieve sectoren in haar portefeuille.

Bpf Schoonmaak heeft voor de resolutie gestemd, omdat extra informatie over de financiering van de onderneming in relatie tot haar toegezegde klimaatdoelstellingen aandeelhouders in staat zou stellen beter te begrijpen hoe de onderneming de aan klimaatverandering gerelateerde risico's beheert en monitort. Het voorstel is niet op de agenda gekomen nog onbekend is wat hiervan de reden is.

KLA Corporation

As You Sow heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend waarin KLA Corporation wordt verzocht verslag uit te brengen over haar doelstellingen inzake

broeikasgasemissies, in overeenstemming met het Klimaatakkoord van Parijs. Specifiek wordt de onderneming verzocht om een rapport uit te brengen, tegen redelijke kosten en met uitsluiting van vertrouwelijke informatie, waarin wordt bekendgemaakt hoe de onderneming haar broeikasgasemissies denkt te verminderen in overeenstemming met de 1,5-gradendoelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs.

KLA Corporation is van mening dat de 'dwingende aanpak' van het voorstel niet in het belang van de onderneming is, gezien haar huidige klimaatacties. Hoewel de onderneming stelt dat haar scope 1 en 2 GHG-reductiedoelstellingen 'SBTi informed' zijn, wordt KLA op de SBTi-website echter niet benoemd als één van de ondernemingen met vastgestelde wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen. De onderneming stelt dat het eind 2023 van plan is zijn scope 3-emissiestrategie bij te werken, wat in overeenstemming kan zijn met het Klimaatakkoord van Parijs.

Aandeelhouders hebben er baat bij te weten hoe de onderneming van plan is de klimaattransitie naar een koolstofarmere economie te bewerkstelligen en dat het haar scope 3-emissies af gaat stemmen op de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs. Scope 3 zijn daarbij het overgrote deel van de broeikasgasemissies van de onderneming. Om deze reden heeft Bpf Schoonmaak VOOR het voorstel gestemd. Van de aandeelhouders heeft 25% VOOR het voorstel gestemd, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

Sysco Corporation

Green Century Capital Management ("Green Century") heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend op de aandeelhoudersvergadering van Sysco. De onderneming wordt gevraagd jaarlijks verslag uit te brengen over haar maatregelen om het gebruik van absolute plasticverpakkingen te verminderen.

Sysco heeft het Maatschappelijk Verslag 2021 gepubliceerd, waarin het haar inspanningen op het gebied van afvalvermindering schetst. Zo heeft de onderneming recyclingmogelijkheden met voedsel- en organisch afval uitgebreid. De onderneming maakt geen informatie bekend over haar plastic voetafdruk. Ook heeft Sysco geen doelstellingen geformuleerd om haar plasticgebruik te verminderen. Het bestuur heeft over het aandeelhoudersvoorstel geen aanbeveling gedaan en verklaart dat het van plan is het voorstel via toekomstige communicaties uit te voeren.

De bezorgdheid over de door plastic veroorzaakte milieuschade neemt toe. In een aantal rechtsgebieden zal daarbij waarschijnlijk regelgeving van kracht worden die de hoeveelheid plastic verpakkingen voor eenmalig gebruik beperkt. De gevraagde aanvullende informatie in het voorstel helpt aandeelhouders te beoordelen of de onderneming de risico's rondom het ontstaan van plastic afval naar behoren beheert. Daarom heeft Bpf Schoonmaak

VOOR deze resolutie gestemd. Het voorstel heeft 88,1% VOOR stemmen ontvangen. Hiermee is het voorstel aangenomen en zal de onderneming het rapport moeten publiceren. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

Arbeidsnormen

FedEx Corporation

Clean Yield Asset Management heeft een resolutie ingediend met het verzoek aan FedEx om een rapport te publiceren dat een congruentieanalyse bevat tussen de waarden van de onderneming en haar politieke en verkiezingsuitgaven.

FedEx rapporteert en bespreekt het beleid dat van toepassing is op de politieke bijdragen en het lidmaatschap van handelsverenigingen in haar beleid inzake politieke bijdragen. De onderneming publiceert een gespecificeerde lijst van bijdragen aan organisaties en handelsverenigingen die in 2021 jaarlijkse betalingen van 50.000 dollar of meer ontvingen.

Hoewel FedEx informatie verstrekt over haar beleid inzake politieke bijdragen en handelsverenigingen en toezichtmechanismen, maakt de onderneming niet bekend hoeveel geld specifiek wordt uitgegeven aan lidmaatschapsbijdragen of dat het geld door deze organisaties kan worden gebruikt voor politieke doeleinden. FedEx voert aan dat deelname aan het politieke proces en lidmaatschap van verschillende handelsverenigingen gepaard gaan met het besef dat de onderneming het misschien niet altijd eens is met alle standpunten van de ontvangers, organisaties of andere leden van de organisaties, maar dat deze groepen standpunten naar voren brengen die in overeenstemming zijn met de belangen van de onderneming.

FedEx heeft in de media negatieve aandacht gekregen omtrent haar politieke incongruentie. Aanvullende informatie over de aard en omvang van de politieke bijdragen van FedEx en uitleg over eventuele incongruenties zou aandeelhouders in staat stellen een vollediger beeld te krijgen in de politieke activiteiten van de onderneming. Bpf Schoonmaak heeft voor de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders heeft 36% VOOR het voorstel gestemd, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel kreeg iets minder steun dan in 2021 (37,2%).

Governance

General Mills

John Chevedden heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij General Mills, waarin het verzoekt dat de

onderneming beleid rondom onafhankelijk bestuur aanneemt. Het stelt dat de voorzitter van de Raad van Bestuur een onafhankelijk bestuurder dient te zijn. Bij General Mills vervult Jeffrey Harmening zowel de rol van CEO als Chair.

General Mills verklaart dat het 'cruciaal' is dat de onderneming de flexibiliteit en discretie behoudt om te bepalen welke leiderschapsstructuur op een bepaald moment het meest geschikt is voor de onderneming en haar aandeelhouders. Wanneer de voorzitter echter niet onafhankelijk is, moeten de onafhankelijke bestuurders een onafhankelijke hoofdbestuurder kiezen. De Raad van Bestuur is van mening dat de optimale voorwaarde voor de huidige leiderschapsstructuur wordt bewezen door de financiële prestaties van de onderneming en het 'robuuste' onafhankelijke toezicht op de raad. De onderneming stelt verder dat zijn leiderschapsstructuur verder wordt ondersteund door een "sterke onafhankelijke raad en corporate governance-structuren die effectief onafhankelijk toezicht en verantwoording bevorderen".

Social Advisory Services erkent dat veel grote ondernemingen de functies van voorzitter en CEO combineren; het is echter over het algemeen in het belang van de aandeelhouders om deze functies te scheiden. De primaire verantwoordelijkheid van de raad van bestuur is de aandeelhouders van de onderneming te vertegenwoordigen, toezicht te houden op het management en verantwoording af te leggen. Er kunnen belangenconflicten ontstaan wanneer één persoon zowel de functie van voorzitter als die van CEO bekleedt.

Bij de taakomschrijving van de voorzitter staat de plicht om de prestaties van de CEO te beoordelen. Deze rol van objectieve beoordeling van de prestaties van de CEO komt in het gedrang wanneer een voorzitter belast is met de beoordeling van haar/zijn eigen prestaties als CEO. Deze objectiviteit kan ook in het gedrang komen, of als zodanig worden ervaren, wanneer een gelieerde bestuursvoorzitter belast is met de evaluatie en beoordeling van de prestaties van het management. Bovendien vormt een verenigde positie van voorzitter en CEO een directe bedreiging voor de soepele werking van het gehele bestuursproces, aangezien het de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de voorzitter is om de agenda vast te stellen en ervoor te zorgen dat bestuurders volledige toegang krijgen tot informatie om met kennis van zaken beslissingen te kunnen nemen. Om deze reden heeft Bpf Schoonmaak VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel is afgewezen door de aandeelhouders, 41,5% van de aandeelhouders heeft VOOR het voorstel gestemd.

Mensenrechten

Nike

Domini Impact Equity Fund en mede-indieners Vancity Investment Management en Canadian Equity Fund hebben een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij Nike. De indieners verzoeken Nike om de inkoop van katoen en andere grondstoffen uit China tijdelijk stop te zetten, tot de 'Uyghur Forced Labor Prevention Act' van de Amerikaanse overheid is opgeheven of teruggetrokken. Op 23 december 2021 ondertekende president Biden de 'Uyghur Forced Labor Prevention Act'. Deze wet verbiedt de invoer van goederen die geheel of gedeeltelijk in de Oeigoerse autonome regio Xinjiang in China zijn vervaardigd. Daarnaast heeft het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken het 'Xinjiang Supply Chain Business Advisory' gepubliceerd, waarin de potentiële risico's worden belicht die ondernemingen kunnen lopen door investeringen in Xinjiang. De aandeelhouders maken zich zorgen over de gedwongen Oeigoerse arbeid in de toeleveringsketen van de onderneming en over de juridische risico's van mogelijke niet-naleving.

Nike heeft een verklaring gepubliceerd over dwangarbeid, mensenhandel en moderne slavernij voor het boekjaar 2021. Hierin wordt informatie verstrekt over haar toeleveringsketen. Nike eist van haar leveranciers dat zij voldoen aan de minimumnormen in haar gedragscode en Code Leadership Standards (CLS). Nike heeft ook een verklaring gepubliceerd dat zij zich ernstig zorgen maakt over dwangarbeid in de regio Xinjiang. Zij nemen geen producten af uit de regio en leveranciers hebben bevestigd dat zij geen textiel of gesponnen garen uit de regio gebruiken. De onderneming voegt eraan toe dat zij haar controleprotocollen heeft aangescherpt en voortdurend due diligence-onderzoek verricht bij haar leveranciers in China. De onderneming verklaart verder dat, hoewel Nike geen katoen of andere grondstoffen uit de regio rechtstreeks afneemt, de traceerbaarheid op het niveau van de grondstoffen een punt van voortdurende aandacht is. Zij schrijft dat zij nauw samenwerkt met leveranciers, brancheorganisaties, merken en andere belanghebbenden om traceerbaarheidsbenaderingen te testen en materiaalbronnen in kaart te brengen.

Hoewel de onderneming goede stappen heeft gezet om de risico's voor de mensenrechten aan te pakken, zou aanvullende transparantie en goedkeuring van de door de onderneming gedane toezeggingen om dwangarbeid in haar toeleveringsketen te voorkomen, bevestigen en versterken. Bovendien is de onderneming naar verluidt betrokken bij controverses in verband met de mensenrechten. In het licht van deze vermeende controverses zou het aannemen van dit

voorstel gunstig zijn voor betrokken aandeelhouders en de aandeelhouderswaarde verder waarborgen. Om deze reden heeft Bpf Schoonmaak voor het voorstel gestemd. Slechts 6,2% van de aandeelhouders heeft VOOR het voorstel gestemd, hiermee is het voorstel afgewezen. Dit voorstel is voor het eerst ingediend.

Tesla

De 'State of New York Office of the State Comptroller' (NYS Comptroller) heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend omtrent transparantie over intimidatie en discriminatie. Tesla wordt verzocht te rapporteren in een openbaar jaarverslag over haar inspanningen, inclusief gekwantificeerde resultaten, om intimidatie en discriminatie van werknemers te voorkomen.

Tesla hanteert een nultolerantiebeleid voor intimidatie, discriminatie en pesten. De Ethische code van de onderneming beschrijft het beleid inzake gelijke kansen voor alle werknemers en het onderschrijft de VN-verklaring voor de rechten van de mens. In het Impact Report 2021 geeft Tesla informatie over inclusieve verwervingsinitiatieven en programma's voor diversiteit, gelijkheid en inclusie.

Tesla heeft echter te maken met herhaaldelijke beschuldigingen van rassendiscriminatie en seksuele intimidatie op de werkvloer. Momenteel lopen er meerdere rechtszaken, waaronder een rechtszaak van het 'California Department of Fair Employment and Housing' wegens vermeende rassendiscriminatie en intimidatie. Aandeelhouders zouden baat hebben bij aanvullende informatie om te begrijpen hoe de onderneming de daarmee samenhangende risico's beheert en beperkt. Bpf Schoonmaak heeft daardoor voor de resolutie gestemd. Ruim 46,5% van de aandeelhouders heeft VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel is hiermee helaas afgewezen maar heeft wel een dusdanig volume VOOR stemmen ontvangen dat de onderneming hier actie op zal moeten ondernemen om te voorkomen dat stemmen op herbenoemingen beïnvloed worden door een gebrek aan reactie. Dit voorstel stond voor het eerst op de agenda.

Microsoft

AkademikerPension en een aantal mede-indieners hebben een resolutie ingediend met het verzoek dat Microsoft zijn belastingbetalingen rapporteert in overeenstemming met de GRI Tax Standard. De indieners voeren aan dat Microsoft "geen inkomsten of winsten in niet-Amerikaanse markten bekendmaakt, en buitenlandse belastingbetalingen niet worden uitgesplitst, waardoor het voor beleggers moeilijk wordt om de risico's van belastinghervormingen voor [het] bedrijf te evalueren".

Microsoft stelt dat de GRI Tax Standard niet op grote schaal wordt toegepast, ook niet door grote Amerikaanse technologiebedrijven, en dat het voorbarig zou zijn om deze vrijwillige standaard aan te nemen. Microsoft verstrekt al informatie over haar belastingbijdragen in haar Form 10-K voor Amerikaanse federale, staats- en internationale inkomstenbelastingen.

Bpf Schoonmaak heeft voor de resolutie gestemd, omdat de voorgestelde GRI Tax Standard extra transparantie biedt van de onderneming over belastingbeleid. Van de aandeelhouders stemde 22,8% VOOR het voorstel, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

6.4. Corporate Governance ontwikkelingen Nederland

Herziening Corporate Governance Code

Op 20 december 2022 is de Corporate Governance Code uit 2016 geactualiseerd door de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Naast onderhoudsupdates zijn er enkele wijzigingen doorgevoerd:

- Het woord 'duurzaam' is toegevoegd aan de 'kern leidraad voor bestuurders en commissarissen'. Bestuurders en commissarissen dienen rekening te houden met de effecten van het handelen van de onderneming op mens en milieu. Het doel is daarmee 'duurzame langetermijnwaardecreatie' te borgen. Deze wijziging in zienswijze kan leiden tot andere eisen aan bestuurders en commissarissen op het gebied van ervaring en competenties.
- Aandeelhouders moeten ook het belang van een ondernemingsstrategie, gericht op duurzame langetermijnwaardecreatie onderkennen. Dit is wat wij als aandeelhouder onderkennen en ook verankerd hebben in het stembeleid.
- 'Leeftijd' is toegevoegd als relevante factor m.b.t. een diverse samenstelling van het bestuur en de Raad van Commissarissen (RvC). Gezien de gemiddelde leeftijd van 60,7 jaar in de RvC's van beursgenoteerde ondernemingen is dit een goede toevoeging om bredere diversiteit te bevorderen.
- Ondernemingen dienen concreet beleid op te stellen rondom diversiteit en inclusie, cultuur en cybersecurity. De Corporate Governance Code heeft hier concrete handvatten voor opgenomen.

De aanpassingen in de Code leiden niet tot wijzigingen in onze werkwijze of ons stembeleid. Wij steunen de wijzigingen in de Code maar hadden graag verdere stappen gezien. Onder andere in de vorm van meer concretere handvatten. Dat draagt namelijk bij dat ondernemingen transparanter zijn over de afwegingen die ze maken, waardoor een betere dialoog mogelijk is.

De zittingstermijn van de Monitoring Commissie eindigt per 1 januari 2023. De Commissie heeft in haar slotdocument aangegeven dat ze verwachten dat als gevolg van alle maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van corporate governance de, nu herziene, code binnen afzienbare tijd weer aan herziening toe zal zijn. Minister Adriaansens van Economische Zaken en Klimaat heeft aangegeven voorlopig nog geen nieuwe commissie te willen aanstellen. Er is een verkenning gestart om te zien hoe de Code 'toekomstbestendig' kan worden ingericht en ze wil hier eerst de uitkomst van afwachten. Het kabinet zal in het 1e kwartaal van 2023 een besluit nemen over het aanwijzen van de geactualiseerde code als officiële gedragscode voor beursgenoteerde ondernemingen en hun aandeelhouders. Waarop de wettelijke pas-toe-of-leg-uit-regel van toepassing is. Om te voorkomen dat het een 'afvink' oefening wordt zijn

om deze reden ook meer concrete handvatten omtrent transparantie belangrijk.

Speerpuntenbrief Eumedion 2023

Op 12 oktober 2022 werd de 18e jaarlijkse Speerpuntenbrief van Eumedion aan Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen uitgestuurd. De speerpunten die in de brief worden vermeld zijn onderwerp van gesprek tijdens dialogen van de, bij Eumedion aangesloten institutionele beleggers, met de ondernemingen in aanloop naar en op de aandeelhoudersvergaderingen in 2023. De speerpunten voor 2023 zijn:

- Biodiversiteit
- Transparantie op het gebied van mensenrechten

Afgelopen jaar was klimaat één van de speerpunten die met ondernemingen besproken werden, biodiversiteit is hier een vervolg op. Biodiversiteit kan namelijk niet los worden gezien van de klimaatcrisis. In de brief worden ondernemingen gevraagd om afhankelijkheden en impact van de onderneming op biodiversiteit en kwetsbare ecosystemen te identificeren, meten en beoordelen. Dit omvat ook de waardeketen. Wanneer de afhankelijkheid/impact materieel is dient de onderneming haar beleid te publiceren met informatie over hoe zij de negatieve impact wil mitigeren of hoe zij positieve impact wil creëren.

Het andere speerpunt in de brief is een herhaling van de oproep aan ondernemingen om te rapporteren over de effectiviteit van hun procedures en maatregelen om mensenrechten in de gehele waardeketen te waarborgen. Tijdens de dialogen in 2022 is gebleken dat veel ondernemingen wel beleid hebben met betrekking tot dit thema en hier transparant over zijn maar dat zij niet rapporteren over de effectiviteit van het beleid en de maatregelen die de ondernemingen nemen. Ook is er weinig inzicht in het afwegingskader wat ondernemingen hanteren om te bepalen of ondernemingen activiteiten moeten voorzetten in landen of gebieden waar mensenrechtenschendingen zijn vastgesteld. De ondernemingen worden gevraagd om hierover in hun jaarverslagen over het boekjaar 2022 te rapporteren.

Oproep tot verlenging van Europese minimum-oproepingstermijn voor AVA's

De European Securities and Markets Authority (ESMA) heeft op 11 oktober 2022 een zogenaamde 'Call for Evidence' gepubliceerd. In dit document worden vragen gesteld over de werking van specifieke onderdelen van de Shareholders Rights Directive (SRD). Belanghebbenden kunnen dan feedback geven. Achmea IM heeft via Eumedion input geleverd op de Call for Evidence. In de reactie zit een oproep om de in de SRD opgenomen minimum oproepingstermijn voor een aandeelhoudersvergadering (AVA) te verlengen van 21 naar 42 dagen. Dit geeft ondernemingen en aandeelhouders meer mogelijkheden om over bepaalde AVA-voorstellen in dialoog te gaan en geeft stemadviesbureau 's meer tijd om goede AVA-analyses en

stemadviezen op te stellen. In Nederland geldt deze termijn al. Wij zijn voorstander van het verlengen van de minimum oproepingstermijn om bovengenoemde redenen.

In de reactie is ook teruggegeven dat de herziening van de SRD heeft geleid tot meer dialogen tussen ondernemingen en aandeelhouders. Specifiek ten aanzien van bestuurdersbeloningen. Dit is zeer positief. Het internationale stemproces kan nog wel worden verbeterd. Er is nog veel rompslomp met betrekking tot het afgeven van steminstructies. Regelmatig is er additionele documentatie benodigd, waaronder specifieke volmachten. Hier zijn dan weer extra kosten aan verbonden die niet overal gelijk zijn. De tijdslijnen hierbij zijn ook extreem kort. Ook is er helaas de constatering dat steminstructies soms niet door de 'stemketen' heen komen. Deze punten zijn meegegeven ter overweging om te pleiten voor een aanscherping van de SRD.

De ESMA beoordeelt de feedback om te bekijken wat zij meeneemt bij het aanleveren van input voor de SRD2 review die juli 2023 bij de Europese Commissie moet worden aangeleverd.

7. ESG integratie

Bpf Schoonmaak neemt bij voorkeur duurzaamheidsinformatie mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd. Bpf Schoonmaak heeft de overtuiging dat het structureel meewegen van ESG-informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de rendement-risico karakteristieken van de portefeuille. Bpf Schoonmaak bepaalt hierom per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in praktijk toegepast kunnen worden.

In het [MVB overzicht in de bijlagen](#) is weergegeven welke instrumenten, waaronder ESG integratie, van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Bpf Schoonmaak.

Aandelen

Het Pensioenfonds past ESG integratie toe binnen aandelen via een aangepaste klimaatbenchmark. Hierin worden, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grootste transitierisico's uitgesloten en daarnaast herweging toegepast naar ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie.

De CO₂-voetafdruk laat de door de portefeuille gefinancierde broeikasgasemissies zien. Om deze CO₂-voetafdruk te bepalen, wordt eerst van elke onderneming in de portefeuille de totale uitstoot van broeikasgassen per jaar berekend. Er wordt daarbij zowel gekeken naar de uitstoot die de onderneming zelf veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten (scope 1 volgens het Greenhouse Gas Protocol), als naar de uitstoot die samenhangt met de productie van energie die de onderneming inkoopt (scope 2 volgens het Greenhouse Gas Protocol). Dit wordt gedeeld door de ondernemingswaarde inclusief contanten (EVIC) in datzelfde jaar. De uitkomst hiervan geeft weer hoeveel broeikasgassen een onderneming uitstoot voor elke euro aan financiering. Om tot de CO₂-voetafdruk van de hele portefeuille te komen, wordt het gewogen gemiddelde van de CO₂-voetafdrukken berekend van alle ondernemingen waarin wordt belegd. De ondernemingen waarin veel wordt belegd wegen dus zwaarder mee.

Over 2022 bedragen de gefinancierde broeikasgasemissies 30.49 tCO₂ per miljoen euro belegd vermogen. Dit betreft een daling van (-33%) ten opzichte van het referentiejaar 2020. Hiermee ligt Bpf Schoonmaak op schema voor het behalen van haar CO₂-reductie doelstellingen voor 2030 en 2050.

CO₂ reductie

Binnen aandelen wordt de CO₂-voetafdruk van de portefeuille vergeleken met die van de benchmark. In 2030 is die 50% lager dan 2020 en ten allen tijde 30% lager dan de benchmark. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050. De komende jaren wordt beoordeeld of deze doelstelling ook binnen andere beleggingscategorieën wordt toegepast.

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van de bedrijfsobligatieportefeuille van Bpf Schoonmaak wordt op structurele wijze een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toegepast. Voor alle ondernemingen worden kansen en risico's vanuit een ecologisch, sociaal en governance (ESG) perspectief betrokken in het beleggingsproces. Hierbij maakt Achmea IM namens Bpf Schoonmaak gebruik van MSCI ESG ratings en research. Op deze manier worden naast financiële- en kredietwaardigheidsanalyses ook duurzaamheidsaspecten in de beoordeling meegenomen. De analyse bestaat eruit dat een passende risicovergoeding op het (ESG)profiel van de onderneming kan worden vastgesteld.

EMD

Bpf Schoonmaak kiest er voor om een landenbeleid te hanteren ten aanzien van obligaties uitgegeven door overheden. In de portefeuille van staatsobligaties van opkomende markten mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. Naast de EU sanctie lijst en de VN sanctie lijst worden de prestaties van de landen in de ITUC Global Rights index als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. Landen met een score van 5 of hoger worden uitgesloten. In het EMD mandaat is het eigen mvb beleid van toepassing

8. Impact beleggen: green bonds

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze projecten helpen de energietransitie. Ze hebben een positieve impact op het klimaat en daarom noemen we het impact beleggen. Op 30 juni hebben wij 2% gealloceerd naar green bonds via een mandaat bij NN IP. NNIP sluit goed aan bij de uitgangspunten van Bpf Schoonmaak ten aanzien van green bonds. Dit met name op het gebied van het beleggingsproces.

In het vierde kwartaal van 2022 groeide de wereldwijde greenbond markt met EUR 102 miljard. De totale wereldwijde omvang van de greenbondmarkt was per eind december 2022 1.555 miljard euro. Nieuwe uitgaven in het vierde kwartaal bleven achter in vergelijking met vorig jaar. De EU heeft in november een uitgifte gedaan van EUR 6 miljard en was daarmee veruit de grootste, verder waren er nog enkele grote uitgaven van corporate/staats gerelateerde namen zoals Tennet en Volkswagen.

In onderstaand overzicht laten we zien wat het gebruik is van de opbrengsten in het vierde kwartaal van het vierde kwartaal van 2022:

TABEL 8.1

Soort projecten	Percentage
Alternative energy	34,2
Green building	24,3
Low-carbon Transportation	20,4
Other	5,7
Energy Efficiency	4,9
Sustainable Water Management	1,9
Sustainable Natural Resources	1,8
Pollution Prevention and Control	1,1

De totaal gerapporteerde vermeden CO2 (per jaar/miljoen geïnvesteerd) is 251.

9. Bijlagen

9.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

9.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het

inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

9.3. Resultaat MVB doelstellingen

MVB Doelstellingen		Resultaat
1	Wij beleggen niet in bedrijven die UN Global compact normen structureel schenden.	Behaald
2	Wij beleggen niet in landen die arbeidsnormen onvoldoende waarborgen. Wij beleggen ook niet in bedrijven in de uitgesloten landen waarin de staat een meerderheidsbelang (>50% aandelen) heeft.	Behaald
3	Wij beleggen niet in fabrikanten van clustermunitie (wettelijke eis) en andere controversiële wapens	Behaald
4	Wij beleggen niet in tabaksproducenten.	Behaald
5	Wij gaan in gesprek met bedrijven die (mogelijk) in strijd handelen met de UN Global Compact normen. Deze bedrijven dienen zich binnen een gestelde termijn te gaan houden aan deze normen.	Behaald
6	Daar waar wij aandeelhouder zijn zullen wij onze stem doen gelden op ESG-onderwerpen.	Behaald
7	ESG beoordelingen worden in alle beleggingskeuzes meegewogen.	Gedeeltelijk behaald. Zie: Overzicht ESG-instrumenten en toepassing in de beleggingsportefeuille in het MVB beleid

Klimaatdoelstellingen		Resultaat
1	CO2 voetafdruk: In 2030 is CO2 voetafdruk verlaagd met 50% ten opzichte van 2015 voor de aandelenportefeuille	Over 2022 bedragen de gefinancierde broeikasgasemissies 30.49 tCO2 per miljoen euro belegd vermogen. Dit betreft een daling van (-33%) ten opzichte van het referentiejaar 2020. Hiermee ligt Bpf Schoonmaak op schema voor het behalen van haar CO2- reductie doelstellingen voor 2030 en 2050.
2	Energietransitie: Met tenminste 15 ondernemingen in 3 verschillende sectoren de dialoog starten welke succesvol zijn afgerond in 2025	Lopende. Zie het hoofdstuk Engagement voor het verloop
3	Fossiele brandstoffen: Bpf Schoonmaak wil vanaf 2030 niet meer beleggen in steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en arctic drilling	Vanaf 2022 sluit Bpf Schoonmaak ondernemingen uit van de beleggingsportefeuilles die: a. meer dan 1% van de omzet halen uit het delven van thermische steenkool. b. meer dan 10% van de omzet halen uit het gebruik van thermische steenkool. c. Meer dan 5% van de omzet halen uit teerzanden, arctic drilling, schaliegas en – olie activiteiten.
4	Positieve klimaatimpact: In 2025 heeft Bpf Schoonmaak 3% tot 5% gealloceerd aan green bonds	Op dit moment heeft Bpf Schoonmaak 2% gealloceerd naar green beends

Duurzaamheidsdoelstellingen Vastgoed beleggingen		Resultaat
1	Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen van beheerders die de UN PRI hebben ondertekend.	Behaald
2	Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Dit is een jaarlijks onderzoek naar de duurzaamheidsprestaties van vastgoedportefeuilles. De doelstelling is dat minimaal 75% van de portefeuille 4 of 5 sterren behalen in de GRESB beoordeling. Dat zijn de 40% fondsen met de hoogste GRESB score.	Behaald
3	Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die invulling geven aan de Sustainable Development Goals (SDG's).	Behaald
4	Bpf Schoonmaak verwacht van de vastgoedfondsen dat zij inzichtelijk maken welke voortgang wordt geboekt bij het CO2 neutraal zijn in 2050, conform het Parijs klimaatakkoord.	Behaald

9.4. MVB overzicht

TABEL 9.4.1 OVERZICHT ESG-INSTRUMENTEN EN TOEPASSING IN DE BELEGGINGSPORTEFEUILLE

		Staatsobligaties (Matching)	Aandelen Wereld Ontwikkelde Markten	Aandelen Opkomende Markten ¹	Niet- staatsobligaties	(Staats)Obligaties Opkomende markten	Green Bonds	Hypotheken	Vastgoed
		Mandaat	Mandaat	Fonds	Mandaat	Mandaat	Mandaat	Fonds / mandaat	Fondsen
1	Stemmen (stembeleid Bpf Schoonmaak)	NA	Ja	Ja	NA	NA	NA	NA	NA
2	Normatieve dialoog op de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
3	Thematisch engagement	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
4	Uitsluitingen (schending geverifieerd > 2 jaar)		Ja	Ja			Ja	NA	NA
	Mensenrechten	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Arbeidsnormen	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Milieu	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Corruptie	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Controversiële wapens (Nucleaire, biologische en chemische wapens, anti-persoonsmijnen, clustermunities)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Fossiele brandstoffen								
	Delvers steenkool: meer dan 1% omzet uit steenkool.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Gebruikers steenkool: meer dan 10% omzet uit gebruik steenkool.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Teerzanden, Arctic drilling, schaliegas en – olie: meer dan 5% omzet uit deze activiteiten.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Tabaksproducenten	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Landenbeleid (Arbeidsnormen) met uitsluiting Staatsbedrijven	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
6	ESG-integratie, waaronder CO2 doelstelling	Ja	Ja ²	Ja	Ja ³	Nee	Ja ³	Nee	Nee
7	Impact beleggen: green bonds	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee
8	Vastgoed. GRESB ⁴ : minimaal 75% heeft 4 of 5 sterren	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Ja

¹ MVB beleid van het EME-fonds is van toepassing. Dit beleid komt in zeer grote mate overeen met het MVB beleid van Bpf Schoonmaak.

² Toepassing van de MSCI Climate Change index

³ Op basis van MSCI ESG ratings en research

⁴ Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB): we beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB.

9.5. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
2	Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Milieu
3	Adani Ports & Special Economic Zone Ltd.	15-4-2022	Mensenrechten
4	Albemarle Corporation	15-1-2021	Mensenrechten
	Albemarle Corporation	15-1-2021	Milieu
5	Alibaba Group Holding Ltd.	15-7-2021	Corruptie
6	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Mensenrechten
7	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
8	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
9	AngloGold Ashanti Ltd.	15-4-2018	Mensenrechten
10	Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
11	Apple Inc.	15-10-2017	Mensenrechten
12	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
13	Barclays PLC	15-10-2022	Mensenrechten
14	Bayer AG	15-4-2022	Milieu
15	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
16	Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
17	CBS Corporation	15-7-2019	Arbeidsnormen
18	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
19	China Molybdenum Co., Ltd.	15-4-2022	Arbeidsnormen
20	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
21	Companhia de Saneamento do Parana	20-12-2021	Milieu
22	Daqo New Energy Corp.	15-7-2021	Arbeidsnormen
23	Delta Air Lines, Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
24	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
25	Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
26	Ecopetrol SA	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Ecopetrol SA	15-7-2021	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
27	Elsewedy Electric Co.	15-4-2021	Milieu
28	Empresas Copec SA	15-7-2022	Mensenrechten
29	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
30	Eni SpA	15-3-2019	Arbeidsnormen
	Eni SpA	15-7-2022	Milieu
31	Exelon Corporation	15-10-2022	Corruptie
32	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
33	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
34	First Pacific Co. Ltd.	15-7-2018	Arbeidsnormen
35	FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
36	Formosa Petrochemical Corp.	15-10-2022	Milieu
37	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
38	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
39	G4S plc	15-7-2019	Mensenrechten
40	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
41	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
42	HUGO BOSS AG	15-4-2022	Arbeidsnormen
43	Hyundai Engineering & Construction Co. Ltd.	15-4-2022	Corruptie
44	Indofood Agri Resources Ltd.	15-7-2019	Arbeidsnormen
45	ING Groep NV	15-1-2022	Corruptie

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
46	Kansai Electric Power Company, Incorporated	15-10-2021	Corruptie
47	Lens Technology Co., Ltd.	15-7-2021	Arbeidsnormen
48	LG Chem Ltd.	15-10-2022	Mensenrechten
49	Lyft, Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
50	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
51	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
52	Meituan	15-1-2022	Corruptie
53	Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
54	Mitsubishi Corporation	15-10-2018	Mensenrechten
55	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
56	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
57	Motherson Sumi Systems Ltd.	15-4-2022	Arbeidsnormen
58	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
59	Paramount Global	15-10-2022	Arbeidsnormen
60	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
61	PT Indofood Sukses Makmur Tbk	15-7-2019	Arbeidsnormen
62	PT Perusahaan Perkebunan London Sumatra Indonesia Tbk	15-7-2019	Arbeidsnormen
63	PT Salim Ivomas Pratama Tbk	15-7-2019	Arbeidsnormen
64	Ratch Group Public Co. Ltd.	15-10-2021	Mensenrechten
65	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
66	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
	Rio Tinto plc	15-1-2022	Mensenrechten
67	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
68	Samsung Electronics Co., Ltd.	15-10-2022	Arbeidsnormen
	Samsung Electronics Co., Ltd.	15-10-2022	Corruptie
69	Securitas AB	15-10-2021	Mensenrechten
70	SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
71	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Milieu
72	Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
73	Southern Copper Corp.	22-3-2019	Mensenrechten
74	Starbucks Corporation	15-7-2022	Arbeidsnormen

	Onderneming	Dialoog geïnitieerd	Normschending
75	Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
76	Sumitomo Corporation	15-1-2022	Arbeidsnormen
77	Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
78	Teck Resources Ltd.	15-1-2021	Milieu
79	Telefonaktiebolaget LM Ericsson	17-10-2021	Corruptie
80	Tesla, Inc.	15-7-2019	Arbeidsnormen
81	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
82	The AES Corporation	15-4-2022	Mensenrechten
83	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
84	Tokyo Electric Power Co.	15-4-2022	Milieu
85	Tongling Nonferrous Metals Group Co.	22-3-2019	Mensenrechten
86	Top Glove Corp. Bhd.	15-4-2021	Arbeidsnormen
87	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
88	TotalEnergies SE	15-7-2022	Mensenrechten
	TotalEnergies SE	15-7-2022	Milieu
89	Tyson Foods, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
90	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
91	UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
92	UBS Group AG	15-10-2021	Mensenrechten
93	Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
94	Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
95	Wal-Mart Stores, Inc.	15-4-2022	Arbeidsnormen
96	Woodside Energy Group Ltd.	15-10-2022	Milieu
97	Zijin Mining Group Co., Ltd.	22-3-2019	Mensenrechten
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	22-3-2019	Mensenrechten

9.6. Lijst van ondernemingen: Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
3	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
4	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
5	Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Martin Marietta Materials, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
7	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
8	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
9	Nutrien Ltd.	Basismaterialen	Canada	Reductie CO2 uitstoot
10	ONEOK, Inc.	Energie	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
11	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
12	Southwest Airlines Co.	Industrie	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
13	Steel Dynamics, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
14	Umicore	Basismaterialen	België	Reductie CO2 uitstoot
15	Valero Energy Corporation	Energie	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.

Disclaimer uitsluiting

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.